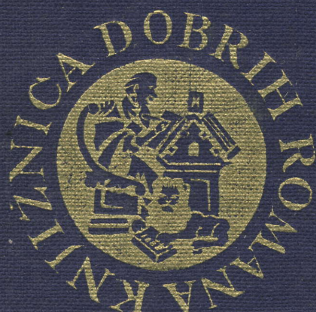

VELIMIR DEŽELIĆ, SIN

SITNA SREĆA

VELIMIR DEŽELIĆ, SIN:

SITNA SREĆA

VESELA PRIČA O MALOME ČOVJEKU
OVELIKOGA GRADA

1 9 3 8

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Ivan Koraćek

Zahvalan sam svojim prvim susjedima, mladom tvorničkom radniku Frani Torkaru, njegovoj ženi Minki i njihovoj djeci maloj Mariji i Radi-voju, što su mi svojim životom dali poticaj, da napišem ovu pripovijest.
Planina, 1937. V. D. s.

IZNEBUHA

»Anice, ženo, dodi, zagrli me! Jer sad ću ti reći nešto tako krasno, kao ... kao ... kao ono: kad sam ti rekao, da te volim, da te prosim, da te ovdje nazočnu hoću uzeti za svoju zakonitu ženu po običaju svete matere Crkve!«

To kliče Milko s praga, tek što je širom rastvorio kuhinjska vrata. Ne mari, slušaju li ga sustanari Kuštrebe, Vanići, Pavlini ili ma tko iz cijele zbirke partaja dvorišne trokatnice.

Anica je sva bijela od brašna, kako mijesi hljeb, ali mladi muž ne može sačekati, da se ona opravi i otre ruke. Hvata ženu oko pasa, i Anica mora brašnjave ruke stisnuti u šake, pa ova-ko stisnutih šaka ogrliti muža. Zaduhana je od miješenja i sva topla.

»Anice, slušaj i veseli se! Kupujemo zemlju!«

Mlada žena širi svoje svijetle, velike oči, koliko najviše može. Ne snalazi se.

»Aha!« smije se Milko držeći jednako svoju mladu ženu.

»Znam ja, ženo, što ti misliš o meni! Danas je subota, ja sam primio plaću, došao puna tri sata kasnije kući ... Ti misliš, da sam ja negdje pio, da sam se opio, pa ti pjan pričam sve koješta! He?«

»Ne mislim, da si pio!« brani se Anica

»Na!« huče Milko u svoju mladu ženu. »Zar ne vonjam po rakiji?«

U Milkovu se dahu zaista osjeća rakija.

»Rakija ubija!« straši dubokim glasom nasmi-
jani Milko svoju ženu. Sjeća je na ružni propa-
gandni plakat, gdje zeleni pijanac s flašom ra-
kije u ruci leži u rigolu ceste kao krmče.

Svojim grudima osjeća Milko, kako Anici jako
lupa srce. I još je obijesno draži. Izvrće sve svo-
je džepove na hlačama i kaputu, da pokaže ženi,
kako danas nema baš nigdje subotnje plaće.

(A Milko svagda svoju plaću donosi kući...
Tek nešto malo zadrži sebi za duhan. I svake su-
bote oni zajedno rasporede troškove. Milko je
tipograf, a Anica prisluži još ponešto vazenjem
u ženskoj zadrugi za narodno vezivo... Zato su
oni sebi u svoje mlado kućanstvo nakupovali već
koješta, a i uštedjeli su tri tisuće sedam stoti-
na i pedeset dinara.)

»Nisam, Anice, pijan! Nego sam veseo, da bih
skočio na stolac, na stol, na ormar. Veseo sam
kao majmun u velikoj gajbi. A rakije sam malo
gucnuo kod seljaka. Pili smo likovo na kaparu
za zemljište. Svih sam četirista dinara plaće dao
za kaparu.«

»Ništa te ne razumljem! Ništa ne razumijem!«
tek što se ne ljuti Anica.

»Ne razumijem pravo ni ja sam, kako se sve
to zbilo iznebuha!« priznaje Milko i oduševlja-
va se: »Od tiskare će do zemljišta na Dugom Iz-
brešku biti sat hoda. Sat šetnje poljima van gra-
da. Sat disanja punim plućima iza osamsatnoga
grbljenja uz lajnotajp i udisanja olovni para.«

Anica je nestrppljiva. Malo prkosno otire bra-
šnjave ruke u pregaču. Poklapa tijesto na stolu
šerpenjicom. Škubi usta:

»Danas te baš ništa ne razumijem!«

»Dakle ću pričati sve lijepo, polako i redom,
premda je u istinu došlo kao s neba pa u rebra.«

Milko se spušta na nisku klupčicu i posjeda
uza se ženu. (Anica se spominje, kako je kao
posve malena djevojčica na selu znala na takvoj

klupčici sjedjeti kraj ognjišta i pričati s vršnja-
kinjama o koječem predivnom, što će jednom
biti, ako bude...) Milko počinje zaista od sa-
mog početka:

»U tiskari smo svršili posao (oko dva sata, kao
obično u subotu) i prali se i presvlačili. Mašini-
sta, no, naš kum Đuka, debeo kakav jest, stoji
na jednoj nozi, tetura navlačeći hlačnicu, pa mi
govori: — Sinko Milko, vidio sam ti jutros ženu
na trgu.«

»A ja kuma nisam opazila!« upada Anica.

»On tebe jest! I dobro te je ogledao, te me
prekorio zbog tebe!«

»Prekorio te? Zbog mene? Zašto?«

»Aha! Prepala si se? Nešto si na trgu radila,
što ne bi trebalo. Priznaj, da si krival!« Milko
se u šali prijeti prstom.

»Nisam! Ne znam ništa! Tek sam ovo nešto
šljiva kupila i skuhala pekmez. Nismo se dogo-
vorili, ali bila je zgodna kupnja...«

»Dakle tako! Ti kupuješ bez prethodnog do-
govora, ja kupujem bez dogovora, pa gdje nam
je tu naš bračni sklad?«

»Reci!« požuruje Anica muža. »Reci, što te je
to kum Đuka prekorio zbog mene?«

»Rekao je,« Milko baš podražava kumov glas,
»rekao je: — Sinko Milko, što ti to radiš sa svo-
jom ženom? Anica ti je nježnija i slabija, no
što je bila kao djevojka... Osim ako očekujete
nešto, pa da kumujem, kad sam vam već vjen-
čani kum?! — Ja sam kumu Đuki uzvratio: da
ne, da ne znam. Jer i ne znam...«

Anica se crveni. Obara glavu i zaklopljenih
očiju odmahuje: Ne...

Čas šutnje.

Milko gleda u tle i ne zapaža, kako se Anici
kroz stisnute vjede protiskuje suza.

»Kum Đuka me pitao,« nastavlja Milko tišim
glasom, »izlazimo li nas dvoje štogod na zrak i

sunce? Idemo li na šetnju u prirodu? Ja sam mu odgovorio, da ne stižemo. Mlado nam je kućanstvo, pa se uvijek nađe posla po kući. Ti voliš udešavati i dotjerivati. A i ja! Stolarev sam sin, velim, pa mi je mило djeljati policu, škrinjicu, okvir za sliku.»

Milko privija Anicu k sebi:

»Još sam priznao kumu, da nam je lijepo kod kuće ovako zajedno: pričati i maziti se.«

»Valjda nisi to!«

»A kad smo primili plaće i odlazili iz tiskare, ide kum Đuka uza me i veli iznebuha: — Sinko Milko, ja sam u tvojim godinama već građio kućicu. Najmanju, drvenu, na dalekoj periferiji, ali prvo krov nad glavu, a tek zatim udešavaj ostalo, kako znaš i možeš!... Spavaj na tlima, jedi iz jedne zdjele, ali pod svojim krovom!... Jer u tuđem uređuješ, a oni tebi otkazu, pa seli!... Onda ti je u drugom stanu tvoja polica predugačka, za škrinju i mnoge slike nema zgodna mjesta, te ti to bacaš, a nabavljaš novo i trošiš i tratiš pare utaman, jer će ti jednog dana i opet otkazati i ti opet seli... A tek stanarina! Plaćanje je stanarine, kao da sipaš stotinjarke kroz otvoreni prozor u vjetar. Tri-deset dana prohuji za čas i eto prvog, pa plaćaj jadni stan iznova. A prvi se za prvim niže kao arak za arkom u našoj šnelpresil!«

»Pravo veli kum!« shvaća Anica. »Juri mjesec za mjesecom. Juri!«

»I najednom ćeš ti meni biti stara baba!« gura Milko svoju ženu od sebe.

»A ti? A ti ćeš ostati vječno mlad?« ne da se Anica.

»Nego sad dolazi ono glavno!« upozorava Milko. »Kum je Đuka saznao, da neki seljak ima na Dugom Izbrešku nekoliko komadićaka lošije livade uz cestu, pa bi ih prodao. Te su livadiće, reče kum, kao stvorene, da se na njima sagrađe

malene kućice! Nema tu dakako još gradske ulice s kanalizacijom, vodovodom i elektrikom, ali je zato zemlja jeftina i dokučiva!... I kum je Đuka mene odmah odveo na Dugi Izbrežak! A ja? Došao sam, vidio i oduševio se! Mjesto je divno! Šumica je odmah podno Izbreška, a nasuprot je Gora. Da poludiš od sreće!... Zakapario sam!... Na našem je zemljištu već stara trešnja i marelica i dvije šljive. Kum Đuka veli, da još jesenas uz donju među zasadimo breskve, jer breskva rodi već treću godinu. Kum će nam sam dati kalamljene presađnice!... Ah! Obuci se žurno! Podi sa mnom! Vidi!«

»Idemo!«

»Idemo!!«

Zaboravljeno tijesto za kruh na stolu nabujalo, naherilo šerpenju, izvirilo. Smiješno je poput bečara sa šeširom naherenim na uho. I kao da se smije gledajući dvojice sretnika.

Franko

TO BI BILO: TO!

»Dugi Izbrežak! Svi istupiti, molim!« viče Milko kao na stanici kondukter, vadi rupčić, maše njime i otire znoj s lica.

Kao lokomotive sopte od brza hoda i on i Anica, i srca im lopoču.

Od same žurbe nisu čitavim putem stigli da razgovaraju. Milko je sve pogledavao sunce: ne će li možda zapasti prije vremena. Anica je strepila, da se »ne probudi«, pa vidi, kako je sve to lažan san. (Jer ona češće usni nešto tako lijepo, i to baš pred svitanje i prije buđenja).

Milko pokazuje:

»Evo ovdje: tu malo ispred trešnje, pa tamo do iza marelice, i dolje do one šikarice. To bi bilo: to!«

Anici se još više čini, da sanja.

»Kum Đuka je izmjerio koracima. A seljak zna. Bit će oko pet stotina četvornih hvati.«

Mlada žena širi velike svijetle oči kao svagda, kad hoće nešto nejasno da shvati.

»A pogodi Anice, pošto je hvat? I što ćemo dati za svu tu zemlju?«

Anica se još ne usuđuje govoriti.

»Ne znaš pogoditi? Je li?« veseli se Milko. »Dakle ću ti ja reći... Hvat je po osam dinara... I mi svu tu zemlju dobivamo za četiri tisuće!«

»Četiri tisuće...« šapće mlada žena kao tiha jeka.

»Da!«

»Četiri tisuće traži Ženska udruga za sâm onaj jedan stolnjak, što sam ga zimus vezla.«

»A ja sam već dao četiri stotine dinara kapare. Uštedeno imamo tri tisuće sedam stotina i pedeset. Dakle nam još i pretiče!«

»I ova bi zemlja mogla biti naša?« izgovara Anica kao bunovno.

»Ona će biti naša! Moja i tvoja!«

Mlada žena ne može vjerovati ni ušima ni očima. Gleda muža. Gleda ga u oči.

On vodi ženu za ruku nasred tratine.

Tada Anica nenadano brzo obuhvata muža obim rukama oko vrata i smije se i roni suze.

(»Krhko ko grlica, smije se moja curica...« — tako je nekako glasio stih, što ga je jutros Milko tipkao na lajnotajpu. Mjedeni su se kalupčići nizali u retke i matice se punile žitkim olovom. I otisnut će olovna slova crnom bojom na pero-laki papir, da budu knjižica lirike.)

Milku je toliko milo, da podiže Anicu u naručaj kao dijete i tepa joj:

»Mi smo svoji na svome. Svoji... svoji na svome...«

Ženica zaklapa oči i vjeruje, da je to onaj davno snivani događaj iz priče... Došao mlad junak. Oslobađa je od nečega. Nosi je u svoj dvorac na gori... A taj junak — to je upravo Milko. I baš onakav, kakvoga je prvi put vidjela u svome selu na izletu »Tipografa«. U potkovanim cipelama. U kratkim planinarskim hlačama. U zelenkastoj košulji zasukanih rukava. Ne suviše visok, ali plećat.

Milko se pak spominje kinematografskog plakata, gdje neku mladu ženu otimlje i nekuda odnosi grdni čimpanza.

Mora se nasmijati tome. Grohotom se smije. U smijehu se spušta na koljena u travu. I ženu spušta na tratinu.

»Oboje se smiju!

Što da se ne smiju? Mladi su! Ništa im ne smeta! Nitko ih ne gleda... do mjeseca. A on još nije pun, nego mu je tek jedno lice otečeno.

Milko upire prstom u mjesec i podražava glas kuma Đuke:

»Hej, sinko mjeseče! Što ti to radiš od sebe? Mnogo si mi blijed!... Nego ako možda ne očekuješ nešto? Pa da ti kumujemo!«

Anica se smije, kao da trese orahe. Trese ih bez kraja i konca, i nikako ne prestaje, da se smije.

Milko se uz nju smije na obroke.

I sve se više i više smiju svome vlastitome smijanju.

»Noćas, noćas...« hoće nešto Milko da reke, ali ne može od smijeha.

Anica hvata nekako dah te lane:

»Da noćasnu noć prenoćimo ovdje!«

Kako Anica leži na travi miluje rukom tratinu.

Milko se nadvija, dotiče svojim licem ženin lakat, podvlačeći desnicu pod njezine pleći i po-
bojava se (gradsko dijete!):

»Da se ne prehladiš ležeći na zemlji?... I možda bi ipak bolje bilo, da se noćas vratimo kući, pa da svu sutrašnju nedjelju provedemo ovdje?... Od zore do mraka na našem Izbrešku!«

Mlada se žena uspravlja nešto sporo.

Muž požuruje:

»A zar ti, Anice, nisi još nimalo gladna?«

»Joj!« prepada se žena: »Pa ti danas nisi ručao! A spremila sam valjuške od šljiva...«

»Što sam gladniji, više će mi prijati... ako baš i nije najtečnije skuhanu. Glad je najbolji kuhar!«

»No!« vrijeđa se mlada žena: »Zar ja tebi ne kuham dobro?«

Muž se brzo ispravlja:

»Tvoje valjuške od šljiva jeli bi anđeli, kad bi imali zube! A pregrijani, malo preprženi na masti, još su bolji. Kad pod zubima hrusne prepečeno krumpirovo tijesto, a ustima se razlije meka šljiva...«

Milko pogleda voćke i ljuti se:

»Gle lopova! Obrao je sve šljive s oba stabla. Kad je samo stigao?«

Anica misli:

»Možda ćemo sutra po suncu naći još koju šljivu za zasladu.«

»Našu šljivu!... Gadat ću je kao šegrt kamenom, grudom zemlje, ili ma čime sa ceste.«

»Uh!« domišlja se najednom Anica: »Uh, što li će biti od moga tijesta za hljeb?«

»Čeka te na stolu!« draška je muž. »Ako mu nije dojadilo, pa se nadiglo, spuznulo sa stola i odgmizalo u pećnicu... Tek kako će se vatra sama podržavati da ispeče kruh?«

»Ti ništa ne shvaćaš ozbiljno!«

»Ja se nikad ne uzrujavam zbog sitnica, a sve je na ovome svijetu sitno prema diki nebeskoj!«

»Idemo kući!« predlaže sada Anica i ponavlja Milkove riječi: »A sutrašnju ćemo svu nedjelju provesti ovdje. Od zore do mraka na našem Izbrešku!«

NEDJELJA

Od zore do mraka na Dugom Izbrešku!

Ipak, priznavši pošteno, ovo nije baš sasvim prava zora. Nego se na istoku našao oveliki oblak, pa će jarko sunce izaći sa zakašnjenjem.

Oblak je univerzalno siva boja s posve malo bjelila, koje pokriva, a orubljen je čistim sprimo narančastim lakom.

Nebo je na istoku eterna, ili još sličnije, viktorija-žuta boja s vrlo mnogo transparentnog bjelila. Oblačci, oni bliži, persil su crvenilo; oni dalji dura, pravo i divot-crvenilo; oni najdalji modrikasti antikarmin. Sve to na caklastoj površini noćno-zelenkasto-modroj s polaganim prijelazom u carsko modriilo i azurni lak...

Dok se Milko zanosi utvrđivanjem i odabiranjem boja, Anica je nabrala šušnja i suvaraka. U jednu je brazdu zgodno složila nekoliko kamenova. Palit će vatru, da kuha čaj za zajutrak.

Milko joj dolazi »pomagati«. Vadi iz džepa jučerašnje (nepročitane) novine. Hoće da ih zguzva.

Anica se smije:

»Otkuda nama negda na paši papir? Vidjet ćeš, kako se lijepo pripaljuje suho lišće i sitne grančice.«

Zaista! Plamičak se sa žigice lako prenosi u lišće i podvlači pod suharke. Čiči, pucketa. Tanana se vlat dima prepliće naslaganim grančicama i žuri ravno uvis. Za čas plane plamen i

zakulja jači žućkasti dim. Smota se, previje, pobijeli, te i taj sune uvis.

Miriše taj dim. Nije kao onaj u štednjacima i pećima, a kamo li onaj jetki iz stereotipije.

»Miriše taj dim ljepše od cigarete!« veli Milko glasno i dolazi mu te najedared stvori veliku odluku.

Vadi iz svoga džepa paketić cigareta i baca ga u vatru.

»Što to činiš?« čudi mu se žena.

»Odlučio sam se na žrtvu! Ne ću više pušiti. Štedjet ćemo za našu kućicu!«

»Doista?«

»Ali znaj, ženo, odučiti se pušenja, to je teško! Vrlo teško!... Pitaj, kojegagod pušača hoćeš, pa će ti reći, kako je neizrecivo teško odučiti se pušenja.«

Kad već ne može da opozove svoju naprečac objavljenju odluku o nepušenju, hoće čovjek da tu žrtvu spacionira, istakne masnim slovima, krupnim verzalom.

Anica shvaća, kako treba pohvaliti muža. Pri riječi »žrtva« spomenula se slike iz svoje školske biblije, pa preuveličala:

»Gledaj, kako se dim diže ravno u nebo! Tvoja je žrtva Bogu ugodna kao Abelova.«

»Što je previše nije ni s kruhom dobro!« otklanja Milko pretjeranu pohvalu, a po smiješku u kutovima usana vidi se, kako mu je milo.

»Čuvaj vatru, a ja ću po vodu!« veli žena.

»Ja ću radije donijeti vode, a ti ostaj kod vatre!«

(Nije dika priznati, ali da jučer nije bilo kuma Đuke, Milko bi zakapario zemljište... zaboravivši pitati: ima li gdje nablizu kakva voda. Toliko ga je oduševio položaj, okolina i sama činjenica, da kupuje!)

Anica je tražeći suvarke nabrala rukovet poljskoga cvijeća: vesele, čupave, crvenoljubičaste

raženice; svijesno žutog ljutića; naduvene, bijele pušine; šaljivih, ružičastih kresta i sitnog vrijesa.

»Šteta, što nema ivančica!« žali Milko... valjda da pokaže, kako zna ime ipak jednome cvijetu, jer od onoga u kiti ne pozna poimence baš ništa.

»Ivančice cvatu o Ivanju!« poučava Anica.

»Šteta! Spleo bih ti vijenac od ivančica. I šteta, što ti je kosa ovako pepeljasto plava. Ivančice ljepše pristaju u vranu, kovrčastu kosu.«

»Gle! A koju si ti to crnku krunio vijencem ivančica?«

»Toga ti neću nikada odati ni pod živu glavu!« lakrdija mladi muž.

»Lažeš, lažeš! Nit si pleo vijenac, nit kitio djevojke!... S cvijećem se igraju curice. Dječaci prave svirale i pušćice od bazge.«

»Pa da načinim fućalicu i da zviždim.«

»Nije vrijeme sada. Kora nije u mezgri!«

Milko ipak zna nešto! Otkida vlat trave, stavlja ga među palce, duva i kukuriče.

Izvršno kukuriče! Prevario je pravoga pijetla u susjedstvu, da mu se odaziva. Čak onaj pravi pijetao ne kukuriče tako lijepo kao Milko na travu. Pijevac je u susjedstvu promukao kao propiti bas.

I drugi se kokot prevario. Taj je tenorista.

Kukuriku!... Kokoriko!... Kikiriki!...

Milko ne može da prestane. Naziva to »natjecanjem majstora pjevača u Nürenbergu«.

»Kakvo je to natjecanje?« pita Anica.

»Ne znaš? To je neka opera! Nisi je zimus slušala u kazalištu?«

»Nisam.«

»Nisam ni ja, nego sam u tiskari slagao kazališnu cedulju pa znam.«

Smijeh.

Mlada je žena u sjenu trešnje prostrla lane-ni ubrus i na nj postavila zajutrak. Domaći kruh, svježi sir, sol i luk.

Milko se svojski savladava, da ne počne jesti prije, no što žena ulije čaj i sjedne do njega.

Ipak je otštinuo s kruha koricu, što je napukla, nadigla se i zamamno se smješkala na nj.

»Bože, blagoslovi prve zalogaje na našem Izbrešku!« križa se žena, a muž joj prihvata zaziv i svim srcem osjeća, kako je molitva prije jela ne samo dobra i pobožna, nego također nada sve lijepa.

Za vrijeme su jela utihnuli. I šute još poslije.

»Zašto tako šutiš?« dojadilo ženi.

»Slušam.«

»Šta slušaš?«

»Tišinu.«

»Pa što čuješ?«

»Ništa... I baš to ništa mi godi. Kao kad sa znojne glave skinem šešir, tako mi je ugodno, kad mi u malom mozgu ne bruji grad.«

»A kukurikanje? Lavež psa u daljini?... I djeca se negdje dozivaju.«

»Ti su glasovi, kao kad na posvema čistu ploču za miješanje boja tismem iz nove tube cinober, karmin ili smaragd.«

Anica ne razumije pravo te poredbe i ne nastoji da je shvati.

U transparentnu azurnu tišinu javlja se bronca zvona seoske crkve.

»Zove nas k Misi! Po prvi put!«

»Idemo?«

»Nedjelja je! Dan je Gospodnji!«

Sada bi bilo skladno i hvale vrijedno, da su mladi muž i žena po prvi put u novoj svojoj župnoj crkvi uzorno-pobožno prisustvovali Velikoj Misi, qdugačkoj Propovijedi i još Blagoslovu, što ga je staračac župnik odmah nado-

vezao na Misu... Ali oni su udovoljili svojoj kršćanskoj dužnosti sudjelovanjem kod tih svetih Čina, dok su im misli bile rasijane i rastresene Dugim Izbreškom.

Jedino ako dragi Bog prigleda njihovoj dobroj volji, i što se oni tako neizmjereno vesele svemu, što je On stvorio u prevelikoj svojoj dobroti.

Kad su se vratili iz crkve na svoj Izbrežak, Milko je po gladi u želucu procijenio, da mora biti više nego podne.

Iz naprtnjače je mirisalo suho meso ili kobasica. A dok je još nosio torbu, napipao je u njoj šljive i orahe.

Od šljiva s mladim orasima uz svježi domaći kruh nema boljega kolača. Od same pomisli kupa se slina.

»Anice! Jesi li ti na selu naučila po suncu raznavati, koji je sat?«

»Gladan si, pa bi htio, da je podne!« pogađa Anica.

»Bit će to od ovoga zraka ovdje na Dugom Izbrešku i to toga, što smo pješačili!« zabašuruje Milko.

»Onda se jako veseli! Prijat će ti jelo, ako baš i ne bude svagda najbolje pripremljeno.

Mlada žena, kako se vidi, nije mužu zabravila sinoćnje dosjetke.

»Da sam radije pregrizao jezik!« kaje se tobože grešnik i odmah bezočno traži: »Pokaži, dakle, je li ti kako uspjelo složiti neki hladni ručak?«

»Nisam znala, da ćemo izaći. Kad smo se sinoć vratili odavle, već je posvuda bilo sve zatvoreno. Nisam ja vještica!«

»Nisi vještica, ali si vješta, da iz ničega, da iz gotovo ničega stvoriš nešto fino!«

»Sad mi laskaš, kad bi htio brzo jesti!« prekorava ga Anica. Ipak brzo prostire ubrus na travu. Ali na drugo mjesto, nego jutros za zajutrak, jer se sjena trešnje pomakla.

Šta Milko i Anica ručaju, došla je vidjeti jedna ptica kosovica.

»Ne pozna još ljude, pa se ne plaši!«

»Zna ptica,« tvrdi Milko, »da joj mi ne ćemo ništa.«

Anica samo kima glavom, da ne govori preko zalagaja.

»Mi ćemo tu pticu tako pripitomiti, da će nam jesti iz ruke!« hoće Milko i pita: »A bi li je mogli naučiti, da nešto rekne?«

»Kosovicu ne bi! Šojka govori, i gavran, ako mu podrežu jezik.«

»Onda neka kosovica šuti i jede. Svaki ćemo joj dan stavljati mrvice na prozor!«

»Nemoj ureći! Gdje su nam još prozori?« praznovjerna je Anica.

Milko je prečuo ženu. Produžuje:

»Dode ptica u cik zore na prozor. Ili neka je nedjelja, kad imamo vremena da poležimo u krevetu. Izjela ptica sve mrvice na prozoru. Nije joj dosta! Skokne na stol. Ali ti si vrijedna domaćica i sve spremila i uredila. Onda ptica skok na našu postelju. Da je ne poplašimo, mi se ne mičemo i ne dišemo. Nego moje noge provirile ispod pokrivača. Kosovica gleda moj nožni palac, pa kuc, kuc, po noktu... da me pedikira!«

»Kojesta ti pane na pamet!« zagrcava se Anica smijehom i zalagajem.

»Da te sada poljubim!« upire Milko prstom u Aničino lice: »Da te poljubim, ne bi mi trebalo drugoga začina, koliko si masna od kobasice!«

Žena se stidi. Nema u što da se čestito otre. Bježi na vodu, da se pere.

»Ako se brzo ne vratiš, pojest ću ti sve šljive!«
dovikuje za njom muž.

»Nisi valjda vuk, da izjedeš sve sam!«

»Otkada vukovi jedu šljive?«

Opet smijeh.

Anici dolazi, da se prevrće livadom, kao nekada djevojčica na paši. I već uvija suknju među koljena, drži je čvrsto nogama, pa se kovitla niz tratinu.

Milko gleda, plješće rukama, trči uz Anicu, poskakuje i pomalo se boji, da mu se žena ne otkotrlja predaleko u šikarje i koprive. I da mu se sva ne razbije.

Ali ona žurno raširi ruke. Zaustavlja se. A ostaje ležeći u travi. Čiči:

»I zemlja se i nebo vrte oko mene!«

Muž sjeda uz ženu. I tko bi izbrojio, što li su sve zbijali u veseloj dangubi... dok nisu zasпали u travi.

A prospavali bi valjda sve poslije podne i do tvrdoga mraka, da ih nisu probudili susjedi.

Prva im u posjet došla krava.

Pase krava i primiće se sve bliže i bliže. Puše krava, kako krave dušu, kad pasu. To puhanje budi pospance. (Anica je mislila, da se to Milko tako šali, pa je puhanjem budi. A to krava!)

»Ne-ne-ne-ne zna kra-kra-krava...« muči se pastirica da izgovori: »Ne zna, da ste vi kaka-ka.«

»Kaparili ovu zemlju!« pomaže Anica i stidi se, što se ova jadna seljačica toliko prepala novih posjednika, te joj je zabjela riječ. Zato pita najprijaznije, što može:

»Mi ćemo biti susjedi, zar ne? Gdje je vaša kuća?«

Pastirica pokazuje bičalom na slamnati krov iz drveća.

»Onda ćemo mi kod vas jednom uzimati mlijeko.«

Susjeda nešto uzvraća, ali svišti i muca, pa nikako da je razumiju.

»To je njoj od prirode dana krepost, da suviše ne govori!« opaža Milko, kad je pastirica otišla za kravom.

Anici se ne mili ta dosjetka.

Milko odmah prebacuje misao:

»Poslije spavanja čovjeku je u ustima, da bi pojeo nešto slatko. Je li možda koja šljiva zaostala u naprtnjači?«

Nije! U torbi nema ni jedne jedine šljive.

Zato Anica i Milko naprežu vid, ne bi li koji zaostali plod zapazili na obranim dvjema voćkama.

I našlo se! Taman toliko, da se do sita nasmiju.

Milko gađa šljive na stablu, i kad promaši, smije mu se Anica, a kad pogodi koju i obori, smiju se obadvoje.

Svaku šljivu dijele pošteno po pola.

A košticu ne bacaju. Anica je sadi. Utiče je u humčić razrahljene zemlje, što ju je tratinom razrovao krt.

Drugi posjet na Dugom Izbrešku, koji se javlja: staračac je s osam pura. Tri su pure crne, četiri sive bijelo poprskane i jedna bijela.

Hoda staračac rubom ceste, bere stolisnik, hrani svoje purice iz ruke i sve im nešto govori.

Koliko je susjeda s kravom od prirode malorjeka, toliko je starčić blagoglagoljiv.

»Star čovjek,« tumači on Milku i Anici. »Star čovjek dugo živi, svašta je doživio, pa ima što da rekne i savjetuje. Ali mlađarija ne sluša. Dosadno joj je. Misli, da sve može svojom glavom... Zato ja hranim purice. S njima hodam, njima govorim. One me slušaju.«

Kako je staračac stao i pure su stale oko njega. Podigle su glave, čekaju.

»Zna živače, tko ga voli. I pametno je!... A svako je svoje čudi kao i ljudi.«

Jedna crna pura počinje da se glasi. Staračac objašnjava:

»Evo je, ove crнке! Kamka i kamka cio dan. Dosadi čovjeku, koliko je glasna, pa iskamka svojim kamkanjem, što je sebi utuvila u glavu. Dadem joj zalogaj preko reda, samo da utihne. A ne zaliježe joj ništa. Kost je i koža... kao i naš Blaž Majdak! U selu ga zovemo Blaž Politika. I on probija uši svojim govorenjem: treba, trebali bi, trebamo!... I on izradi sebi i preko narodnog zastupnika zagovor i od Općine put i iz Zadruga zajam... Pa opet nema, ko ni mi drugi!«

Staračac pokazuje šibom bijelu puru:

»Ova bijela... nije nedužna, kako se čini. Lažna bogomoljka je zovem. Izvana uj, unutra fuj! Drži se mile-lale, a kad misli, da je nitko ne gleda: čapi i lakomo proguta.«

Starčić udara nevaljanku šibom po trtici, ali ne suviše. Bijela pura krili kržljivim krilima, korača dva tri koraka dugim nogama, osvrće se.

»Uvrijeđena je lažna bogomoljka!« tumači staračac: »Nego ovu sivu, tu ja milujem kao Bog pravednika. Dobra! Predobra je! Prepane se gliste, ako joj se u kljunu prebrzo zakovrča i muhe, ako zazuji. Zato joj svatko otme ispred kljuna i iz kljuna. I čerupne je još povrh toga. Ali ja njoj prvoj stolisnik u kljunić, pa se žuti kao zlato, ako joj puhneš straga među perje.«

Staračac bi još vezao na dugo i široko i po svojim purama očitovao svoje poglede i nazaranja na svijet. Nego pure ga gone.

»Skoro će mrak. A danas smo nešto okasnili. Puricama su putače još prazne... Drugom ćemo zgodom više!« ispričava se staračac s osam svojih pura.

»Dangubni starčić!« smješka se Milko.

»Ali i mi smo današnju nedjelju prodangubili!« opaža Anica.

I jesu! Niti su uradili štogod spomena vrijedno. Niti smislili, što bi valjalo načiniti. Niti se dogovorili bilo o čem. Od zore do mraka ništa, te ništa! Čeretali su, čaškali, smijali se i sigrali. Kao djeca!

Bog im blagoslovio!

ZALEĐENO?

»Kako je veselo posjedovati komadićak kugle zemaljske!« oholi se Milko.

»Da ne urečeš!« straši se Anica.

(Kako je na zemlju nalegao mrak, tako se i ona smračila.)

Muž je gleda i draška:

»U jednom džepu smijeh, u drugom plač.«

Mlada žena odaje svoju bojazan:

»Ako nam vrate kaparu? Ako reknu, da su se predomislili i da ne će prodati?«

»Prošla su dvadeset i četiri sata! Sad bi nam morali vratiti dvostruko. Zaradili bismo četrina stotine dinara za jedan naš lijepi dan.«

»Bolje da ne zaradimo!« odbija žena tu misao kao grešnu. I još više se stužuje. Šutke korača uz muža.

Milku je žao, što takva divna nedjelja završava tužno. Spominje se stiha, što ga je jučer tipkao:

»Zašto crna uobrazilja izmišlja jade?«

Žena dobacuje:

»Ako izgubimo naš uložak?«

»Pokrpić teš mi džep, ako je poderan!«

»Ne mislim tako! Nego ako nam ga uzmu?«

»Aha, drumskih se razbojnika plašiš?!« šali se Milko: »Da nas tu na otvorenom polju ne zasukoče i da nam ne otmu pare, kad ih budemo nosili da platimo?«

»Ni to ne mislim!« mrgodi se mlada žena i tek nakon šutnje izriče: »Ako u banci... ako nam onaj blagajnik iza rešetke reče: da se uloži ne vraćaju, da se ne isplaćuje ništa, da je sve zaleđeno...«

»Zaleđeno?« ponavlja Milko zaskočen, pa tek da rekne nešto, bubne: »Onda, onda ću tebe prodati ciganima i za dobiveni novac ipak kupiti zemlju i naći sebi drugu ženu... veseliju, pametniju i dražu.«

Anici nije do šale. Milko nespretno popravlja:

»Ne ću te prodati ciganu, ne ću! Ma zaleđio nam se i uložak i kapara i sav Dugi Izbrežak.«

Anica je u izlogu neke banke vidjela ormarić od željeza s natpisom

TRESOR SAFE DEPOSITS

Model jednog čeličnog safe pretinca, kakvi su u našem podrumskom tresoru ugrađeni u cementne stijene. Najveća sigurnost za čuvanje vrednota naših stranaka!

A u nekom drugom izlogu vidjela je Anica veliki bijelo emajlirani hladionik s rastvorenim vratima. I u tom je ledenjaku bio željezni pretinac. Natpis:

FRIGIDAIRE

*Automatska sprava za hlađenje.
Najsavršenji ledenjak sadašnjosti.
Pogon, električna, plin ili petrolej.
Najveća udobnost za kućanstva i radnje sviju vrsta.*

U željeznom pretincu toga frižidera drndala je električna i »drndalo« se za čas nahukalo rosom i mrazom, obasulo injem, stvorila se oko njega ledena korica, pa sve deblji i deblji led.

U takvom nekakvom nesretnom frižider-sefu zamišlja tužna Anica: zaledilo se njihovih tri tisuće sedam stotina i pedeset dinara.

A koliko li je stotina i tisuća puta kucnuo njezin Milko po tipkama crnog lajnotajpa, dok su skucali tu svotu. I koliko je tisuća puta ona sama bocnula iglom u vezove za Žensku udругu, da doprinese svoj udio. I kolikih su se želja i željica odricali, pa štedjeli, da im se sada sve zaledi.

»Tko što ima, brigu ima!« ubacuje Milko u šutnju, i korača dalje šutke sa ženom prema gradu i kući.

On je često čuo, čitao, pa i tipkao vijesti o zaledivanju novca po bankama, ali ga se to malo doimalo. Činilo mu se, da se to tiče bankara, velikih posjednika, kapitalista... Sada upinje svoje pamćenje, da se domisli, traje li to ledeno doba još uvijek i zaleđuju li se pare i sitnih štediša i sirotinje...

A u mladoj se ženi javlja čudni samopriekor. Ona sebe prekorava što uložnicu drži iza ogledala umjesto za slikom svetoga Antuna, da je dobri Svetac čuva.

Isprva je i naumila da je stavi iza svete slike, ali ju je onda podišla sumnja, nije li možda grijeh metati novac iza slike, pred kojom se moli... Bolje joj je pristajalo da uložnicu turi za ogledalo. (Taština i skupost!)

Sada Anica obećaje svetome Antunu trodnevnicu, ako uložak ne bude zaleđen.

Kada kod kuće vadi uložnicu iza ogledala i predaje je mužu... povisuje zavjet iz trodnevnice na devetnicu s po devet Očenaša dnevno.

Anicu zebe srce i kao da sve kuca:

»Zaledeno... zaledeno... zaledeno...«

Kleči pred štednjakom, duva, da brže raspiri vatru. Još joj je od sinoć preostalo valjušaka

od šljiva; pregrijat će ih, možda će joj muž htjeti večerati.

Njoj je samoj presjela večera. Baš joj je, kao da već guta čitave hladne (zaledene) valjuške s cijelim šljivama i košticama.

Milko je u sobi pregledao uložnicu, dolazi u kuhinju i pokazuje:

»Gledaj, ženo, još nam nisu pripisali kamate. Mi bismo imali više nego računamo.«

Kao dijete, koje se dugo savladavalo pred tuđim ljudima, pa pred materom brizne u plač. Anica ne može da uzdrži suze.

»No što je, Anice?« htio bi tješiti muž.

»Mi bismo imali, veliš, ... a nemamo. Zaledena nam je uštednja! Zaleđen dugi Izbrežak!«

I Milka prolaze trnci.

Pokolebao se.

Tek da obodri ženu, počne je prekoravati:

»Stidi se, Anice! Radi novca plaćeš! Nisi valjda ružni kapitalista, kome je novac jedino i sve na svijetu?!«

I već se mladom čovjeku vraća dobra vjera i volja:

»Pa da! Ako su nam glupavi i zli bankari upropastili našu uštednju, nisu ubili nas samih! Mi smo još mladi, radini, sposobni da steknemo nanovo!... Jesi li jutros vidjela onoga mrava? Našao mrvicu našeg zajutarka i vuče je u svoj mravinjak. Prevelik mu je bio teret. Strašno se mučio. Ispadalo mu nekoliko puta, a on upro, pa iznova. I tako sve, dok nije uspio! Mrav je radnik, nije buržuj!«

Onda Milko poučnu basnu primjenjuje na živi slučaj:

»Ako treba, počet ćemo i mi nanovo! Štedimo li po pedeset dinara tjedno, bit će za godinu dana tri tisuće...«

»Bi li se zemljište moglo otplaćivati obročno?« obasjava Anicu tračak nade.

»... Mogao bih ja dići zajam u našoj Tipografskoj zadruzi. Jamčio bi nam kum Đuka, a može se Zadruga uknjižiti na nekretninu na Dugom Izbrešku...«

Mladoj ženi, koja još jednako kleči uz štednjak, čini se njezin muž viši i snažniji. A kada je privije u naručje i ona nasloni glavu na njegova prsa, onda se osjeća tako sigurna uz njega i s njim. Sama se sebi pričinja sasvim sićušnom. I mogla bi usnuti mirno kao nevinašce.

»Hvala ti, Milko!« znala bi jedino reći i tom zahvalom najistinitije izreći, što osjeća.

Ali sada kao da Milkovo srce (premda on toga ne priznaje ni samome sebi) kuca:

»Zaledeno? ... Zaledeno ... Zaledeno? ...«

VREĆA NOVCA

Nesigurnom rukom pruža Anica uložnu knjižicu pod rešetku i glasom, koji se jedva čuje, izgovara:

»Htjela bih izvaditi...«

»Ovdje se ulaže, a ne vadi! Preko!« ne dopušta joj činovnik ni da izreče do kraja. I već se obraća čovjeku do nje.

Nju danas ne prepoznaje, premda je svagda baš njemu u ruke predavala tu istu uložnicu s mjesečnim uštednjama!

Mladoj je ženi grlo stegnuto i noge podsjećene, pa i ne pita, niti se miče.

Netko od onih, koji čekaju, upućuje ju, da se kod ovoga ovdje činovnika samo ulažu novci, a ako hoće iz uložnice što god izvaditi, to mora zatražiti kod onoga preko.

Još drhtavijom rukom pruža Anica svoju uložnicu nepoznatom činovniku i moli:

»Rado bih izvadila tri tisuće šest stotina dinara.«

Činovnik izvlači malo ladicu svoga pisaćeg stola, vadi iz nje komad kruha namazan jetrenom kobasicom, odgrize, žvače i stavlja kruh natrag, pa zatvara ladicu. Onda uzima Anici iz ruke uložnu knjižicu, rasklapa je, lista i dva tri puta redom pogledava mladu ženu.

»Milko i Anica... a gdje vam je taj Milko?«

»U Tiskari na poslu.«

»A šta je on vama?«

»Muž.«

»Hm, vjenčani muž...«

»Ja i ulažem novac uvijek sama, jer je...«

»Koliko biste htjeli izvaditi?« prekida činovnik.

»Tri tisuće šest stotina dinara.«

»To je gotovo sve!« naglašava onaj iza rešetke.

»Da!« priznaje pokorno Anica.

Činovnik opet izvlači ladicu svoga stola, vadi kruh, odgrize i sprema kruh natrag. Žvačući zapisuje nešto na neku ceduljicu s velikim brojem. Uložnicu baca preko stola blagajniku, a ceduljicu daje Anici.

Ona ne zna, što bi s tim. Čeka.

Činovnik ponovo vadi kruh i jede. Kad je progutao zalogaj, dobacuje:

»Sjednite, dok gospodin blagajnik ne prozove vaš broj!«

Sjednite! Ta riječ spominje Anicu na školu i kako ju je jednom osramotio sam nadzornik. Nešto se splela računajući kod ploče, pa ju je školski nadzornik poslao na mjesto s riječju: »Sjednite!« Učiteljica ju je poslije zbog toga često prekoravala. A i ona sama mnogo puta s neugodom misli (pa i sanja!) o tom: »Sjednite!« I sada joj je, kao da u prstima prevrće kredo, i od toga je prolaze srsi.

Da je i sada ne potjeraju, ako se kod brojanja novca pomete?... Ili da je ne pošalju kući praznih ruku, jer će u podrumskom tresoru naći, kako je njezin uložak u frižider-sefu zaleden?

Čudno!

Poslije svega strahovanja... kad su pred Anicu na mramornu ploču šaltera pale tri

otrcane papirnate hiljadarke i tek jedan papir od pet stotina i jedan od sto dinara, njoj se to čini premalo za sav onaj trud, što su ga u tu štednju ulagali. I nekako joj se gadi golom rukom primiti prljave novčanice.

»Evo, to su vaše tri tisuće šesto dinara!« upozorava je blagajnik.

»Ne bih li mogla dobiti kovani novac?« usmjeljuje se Anica tražiti, videći kroz rešetke na blagajničkom stolu čitavu hrpu novo kovanih dvadesetdinarki.

Blagajnik gleda mladu ženu, sprema papir, te dobrohotno odzvecka na mramornu ploču sto i osamdeset novih dvadesetdinarki i čak se smješka:

»To je sada više! Jeste li zadovoljni?«

Anica je zadovoljna.

Malo joj je nespretno nositi taj novac u običnoj ženskoj torbici... Zato će kod kuće sašiti posebnu vrećicu od buhača s crvenim učukrom!

Došavši doma, prvo na kuhinjskoj vagi važe: koliko su teške pare, što će ih još dati seljaku za ono zemlje na Dugom Izbrešku.

»Sto i osamdeset dvadesetdinarki važe preko dva i po kilograma!«

Onda se Anica počinje igrati šivanjem vrećice za novac. I još crvenim pamukom veze na nju brojku: 3600.

I usto sve misli i premišlja:

Kako je neizrecivo lijepo, kad se sav naš trud, kad se sve one želje i željice, kojih smo se odricali, kad se sve to najedared pretvori u nešto tako lijepo i drago, o čemu čovjek i ne sanja!

Radili smo, štedili smo, jer je rečeno: — U radiše svega biše, u štedišu još i više! — Ulagali smo: neka se nađe, ako se nešto desi; ako bude zgode da se nešto nabavi... Sada je to

ne znamo ništa postalo vidljivo, opipljivo, stvarno. To je zemlja na Dugom Izbrešku!

I odsad će njih dvoje kod svakoga svoga posla moći misliti: — Sada za našu kućicu zarađujemo vreću cementa ili kola cigle... Sada već priređujemo rožnike za krov... Sada radimo, da krov bude pokriven crijepom... Sada se odričemo, da nam prozori budu dvostruki... Sve, ako Bog da!

Dvorištem je zaječao reski glas:

»Susjede! Koliko je sati?»

To viče Kuštrebica iz drugoga kata, da joj bilo koja sustanarka odgovori.

I odmah se javlja radišna Pavlinka iz prizemlja:

»Jedanaest će skoro!«

»Uhuhu!« čuje se Kuštrebičino negodovanje.

I Anica se iznenađuje, što je već toliko. Zagrimala se. Zakasnit će s ručkom, ako ne izmijeni, što je složila na trgu... Najbrže će zgotoviti paradajzovu juhu i palačinke... Jedno će jaje uzeti, a drugo prištedjeti.

Ali kad se čovjeku žuri, lome se žigice, triješće je vlažno, i dim umjesto kroz dimnjak udara u nos i oči.

Žena počinje sebe prekoravati:

Ipak je trebala trknuti u tiskaru i javiti mužu o novcu!... I htjela je odmah iz banke, pa se smela. Neprilično joj je bilo s košarom i torbicom, koja se nije dala zatvoriti, te se vidjelo, da je puna dvadesetdinarki... Ne bi bilo zgodno pred Milkovim drugovima...

A da sada skokne do muža?

Kasno je! I kako će ostaviti stan, kad je tu novac? Čitavu vreću ne može sakriti iza slike.

Ženu je žicnulo u srcu:

Zaveo ju je novac! Veselila mu se i šila mu i kitila vrećicu kao curica lutki haljinicu... umje-

sto da prvo zahvali svetom Antunu, što uložak nije bio zaleđen... Moliti ga i zavjetovati mu se, to je znala, a zahvaliti... zaboravila!

Sad će odmah izmoliti prve Očenaše devetnice, makar Milko čekao na ručak!

A Milko je došao kući rano. Morao se jako žuriti. Zadihan je. Brzo zatvara za sobom vrata i više pogledom nego riječima pita:

»Kako je, i što?»

»Sve u redu!« namiguje Anica i dodaje Milku vrećicu sa sto osamdeset dvadesetdinarki.

Milko važe vrećicu na dlanu, zveckajući novcem u vreći, razvezuje i gleda nove, svijetle dvadesetdininke.

»Pa ima toga dosta!« veli zadovoljno.

Anica se smijulji svome malom lukavstvu, što je papir izmijenila u kovani novac. Jer s pet papirnatih novčanica ne bi joj muž zveckao, niti bi ih vagao na ruci. I žena draška muža:

»Sad znam, da si se i ti bojao: nije li zaleđen o.« Tek si krio preda mnom!

Milko šuti.

»I pričao si mi poučnu priču o mravu.«

»No da! O mravu! Ali nisam valjda rekao, kako je mravu baš milo tegliti iznova!«

»To nisi!« priznaje Anica.

Milko zaviruje u šerpenjicu na štednjaku:

»Hoće li skoro ručak?»

Anica dobro vidi, kako joj je muž malo iznenađen, što je na štednjaku samo šerpenjica paradajzove juhe pa poučava:

»Mislila sam, da ćemo od zadovoljstva manje jesti!«

»Da možemo graditi, moramo raditi, a da možemo raditi, valja se hraniti. Mašinu treba ložiti, da funkcionira... Pitaj kuma Đuku, ili kojegagod mašinistu: ne bi li glupava štednja bila, da se u mašinu meće premalo ugljena ili ulja.«

»Onda ću u palačinke stući još jedno jajle!«
»Palačinke imamo! Fino!... Daj tavicu, ja ću sam peći.«

»Onda ćeš ih i redom izjesti!« smije se Anica.

»Pa ovakve svježije i jesu najbolje!«

»A zadnji si put rekao, da su najbolje prepečene i zalivene vrhnjem.«

»No da, bile bi, ali na to treba dulje čekati.«

»Ipak ćeš najprije pojesti nešto jušnato!«

»Zašto?«

»Pa to valja tako!« tvrdi žena.

»Gdje to piše?«

»U svakoj kuharici i na svakom jelovniku! Prvo su juhe, a na posljednjem mjestu slatko.«

»Prekreni jelovnik naglavce: (kako mi slagari slažemo), pa će slatko biti odozgo, a juha na kraju!«

»S tobom nikada na kraj!«

Komadićak masti već klizi po zagrijanoj tavi. Anica ulijeva tijesto. Milko prihvata držak tave, da peče.

Žena gura u štednjak dva drvca.

»Bi li ti?« pita Milko. »Bi li ti tako mirno kurla trešnju ili marelicu s Dugog Izbreška?«

»Ni za što!« iznenađuje se Anica.

»A da nam netko posiječe i spili voćke i u srijedu ih doveze na sajam? Bi li ti po čemu prepoznala, da je to naše drvo? Po kakvoj kvrgi, izraslini, grbavoj ili kljastoj grani?«

»Ne govori tako ružno o našim voćkama. Nisu one grbave i kljaste!«

»Pardon, ako sam ih uvrijedio!«

Milko prebacuje palačinku na tavi.

»Daj!« počinje Anica novim, ozbiljnim glasom: »Daj da jedamput razgovaramo nešto pametno o Izbrešku... Trebamo se dogovoriti: kada ćemo odnijeti novac i isplatiti seljaku? I tko će nam svjedočiti?«

»Kum Đuka prvi!«

»To se zna! A drugi?«

»Da zovnemo kancelistru Vanića?« veli Milko, plazi jezik i duva. Metnuo je u usta prevruću palačinku.

Anica ulijeva šutke novo tijesto u tavu.

»Ne ćeš Vanića?« pita Milko.

»Mislim... da možda ne razglasimo prerano po kući...«

»Nismo načinili ništa naopako ili sramotno, da krijemo!«

»Ipak, moglo bi ljudima biti krivo, što mi imamo, a oni nemaju... Kuštrebica bi...« Anica ne će izreći do kraja.

»Kuštrebica?!« prihvaća Milko prebacujući palačinku: »Kuštrebičin muž zarađuje dvostruko! Oni bi mogli odavna nešto imati, da je ona drugačija žena!«

»Zašto samo nju kriviš,« zauzima se žena za ženu: »kad znaš, kako nje g a čitavih noći nema doma?«

»I ja bih bježao od kuće, da si ti Kuštrebica.«

»Ne rugaj se siroti!«

»Ne rugam se, nego prigovaram: jer ona nije sirota nego nevrijedna nesreća!«

Novo ispečenu palačinku meće Milko na tanjur, a ne u usta, te nastavlja:

»Kako će Kuštreba ostati doma, kad nema doma?... Ili zar je onaj njihov brlog čovječji stan?... Možeš svagda zaviriti, jer su lijeni zatvarati vrata iza sebe... Stol klimav, ohrđan, nepokriven. Stolci prodrti, iskrivljeni, šepavi. Ormar i sve ladice uvijek razjapljeni... A tek kreveti? Fui! Posteljina je u njima crna kao krpe, kojima u tiskari brišemo valjke.«

Anica se boji, da Milko griješi ogovarajući, a ona slušajući. Ali muž se zaletio, pa se ne zadržava.

»Kuštrebica čuva u posteljama valjda i prljavo rublje...«

»Ne govori više Milko!« moli Anica.

»Eto, gade ti se same riječi, a zamjeraš Kuštrebi, što bježi iz toga gađa.«

»Evo ga na!« želi Anica da ustavi muževu bujicu riječi: »Sada se srdiš, a rekao si, da se ne znaš ljutiti!«

»To je pravedan gnjev!« opravdava se Milko i sam nalijeva tijesto za daljnju palačinku. Tumači:

»Poslije takve srdžbe, ja sam (Bože, oprosti) nekako zadovoljniji, sa svim onim što imam.«

Anica ne razumije, ali ne pita.

Milko nastavlja:

»Kad bi meni sada pala palačinka na pod, ako je nespretno prevrnem... ja bih je pojeo s poda. Tako je kod nas pod čist. I sve je čisto, oribano, oprano, uređeno.«

Mladoj ženi sja lice.

Muž je gleda:

»A ti?... A ti?... Tebe bih mogao umotati u palačinku mjesto pekmeza i progutati!«

LIKOVO

Kum Đuka je sam sebe prozvao Kolumbom, koji je otkrio Dugi Izbrežak. Čini mu se, veli, da je danas po drugi put debeli kum u svatovima Milka i Anice. I spopalo ga, te govori u »srokovima«:

»Platili ste, i pred svjedocima potpisali ugovor, pa da još tko ne stavi kakav prigovor..., treba t a j č i n čašicom vinca zapečatiti, a ne se žedan u grad doma vratiti!«

Drugi je svjedok ipak sustanar Vanić. On je kancelista Urudžbenog zapisnika Pomoćnog ureda Gradskog poglavarstva, dnevno su mu u ruci spisi, pa je zgodno da takav vještak bude kod potpisivanja kupoprodajnog ugovora. I inače je kancelista Vanić zgodan čovjek. Šutljiv je, i tek mu se oči kriješe, ako uspije da izađe nekud iz kuće.

Milko i Anica pitaju seoskoga krčmara (radi pristojnosti), ima li uz vino štogod »prigristi«. On, dakako, nema.

Anica odmah vadi iz naprtnjače čitavu doma kuhanu šunku, hrena u kompotskoj boci (dobro svezanoj, da hren ne hlapi) i svježi domaći kruh. A iz košare vadi orehnjaču.

»Kao na Uskrs!« hvali oduševljeno debeljušna žena kuma Đuke i naslađuje se gledajući.

Anica se opravdava, što nije stigla ispeći i sitnih kolačića.

»Sitni su kolači danguba!« odbija kuma.

»Oh, a ja moram uvijek imati sitnih kolačića!« veli gospođa Vanić s nafiljenim ustima. »Moj suprug silno voli kolačiće. Zar ne? No reci!«

Vanić pokazuje prstom na sebe i kao da začuđen pita: »Ja?« Ali se odmah snalazi i odobrava kimajući glavom: »Da, da!«

Još se Anica ispričava, što nije mislila da od kuće ponese stolnjak. (Jer je krčmarev prekratak, pa ne pokriva dugačkih sivih dasaka neuko sabijenog stola na dvorištu).

»Ništa, ništa!« fitilji se Vanićka: »Na periferiji se živi pomalo ciganski. Morat ćete se, draga mlada gospođo, koječega odreći, ako odete stanovati van grada.«

»Ako Bog da!« upada dobroćudna kuma, koja nije posvema čula što je rečeno. I prihvata debeli i sočni komad šunke na kruhu, što ga je Anica pružala prvoj gospođi Vanićki.

Anica svima dijeli komadine šunke debele dva prsta i velike kao dva dlana. A hljeb je bijeli pšeničnjak, mirisan, mek, jutros kod kuće ispečen.

Dobrano dugo ne govori nitko ništa. Čuje se samo slasno jedenje, srkutanje i neartikulirano odobravanje, koje kazuje:

»Izvrсна šunkica! Ni premasna ni presuha. Sočna! Majstorski skuhan! Sama klizi niz grlo.«

Čuje se i namjerno hukanje, i tobožnje zgraznje, kako je hren ljut.

»A to baš valja! Neka je ljut, zato je hren!«

Kum Đuka otire mekotom kruha masna usta, ustaje i nazdravlja.

»Red je dići čašu (tu pod ovom kruškom) kliknuti: Nek živi Milko sa Anuškom!«

Svi se kucaju. Nazdravičar ispravlja:

»Errata corrige!« (Izgovoreno sa »c«) ovo nije kruška, ipak neka žive Milko i Anuška!«

»Živjeli!«

Svi piju. Kum Đuka pijući motri krošnju drveta i nadopunja svoje riječi:

»Ovo nije kruška nego oškoruš, da su tu svirači, svirali bi tuš!«

»I trebali bi zasvirati tuš!« odobrava sa shvaćanjem Đukina žena: »Imali bi kome svirati! I kome i rad šta! Ganutljivo je, kada tako mladi ljudi zbrinjuju sebi krov nad glavom.«

(U toj pohvali ima i samohvale, jer se kuma sjeća, kako su i oni mladi gradili sebi kućicu na periferiji.)

»Sreća po njih!« nadopunja gospođa Vanićka: »Sreća što nemaju većih zahtjeva. Moj suprug ne bi mogao stanovati tako daleko izvan grada. No reci! Zar ne?«

Tanić odmah kima: da ne bi.

A kum Đuka primjećuje (ali ovaj put bez »sroka«):

»Znate, gospođo Vanić, naši su mladi navikli hodati, kad stunuju čak u trećem katu, a ne gospodski kao vi u prvom spratu... iste dvorišne kasarne.«

I bez predaha Đuka odmah nazdravlja:

»Gospodu Vaniće čašom pozdravljamo, našu smjernu hvalu njima dostavljamo; jer žalili nisu nikakvoga truda, pješice su s nama došli sve do tuda i svjedocima su ovdje htjeli biti! Njima u čast treba na iskap ispititi!«

— Na te lijepe riječi — ispija čašicu na dušak prvi kancelista Vanić, dok njegova gospođa određuje:

»Mi gospođe ne trebamo popiti! Niti treba da tko umjesto nas pije!«

Žena kuma Đuke skriva svoju čašu u dlan. Postidjela se, što je već iskapila, te se baš time htjela pohvaliti: kako poštuje gospodu Vaniće.

Anica i Milko žele, da se svi dobro zabave i da svima bude lijepo. I od samog služenja, nudenja i nutkanja ne dospijevaju da se sami pozabave.

Na stolu je još veća polovica šunke. Kad je Anica odrezala novi, najveći komad svom širinom šunke, taman se zabjelasala krupna kost iz ružičastog mesa, prepletenog nježnom mrežicom masti. I miriše domaća šunka kao najfinija ružica. Tri je pčele oblijeću i traže cvijetu nevidljive prašnike i tučak.

Ne budi zamjerno: ali usta sama odgrizaju dvostruke zalogaje. Tek gospođa Vanić griska, kao da su joj usta premalena. I ostavlja onaj komadićak kruha i šunke, što ga je prstima držala... kao da joj se od puste otmjenosti gade vlastiti prsti.

Još se teško odreći tečne šunke sa slasnim domaćim kruhom, kad već narezana orehnjača miriše i sja od masnih oraha. Tijesto je tanano kao papir, tek da drži orahe.

Onda Anica, kao da se dosjetila, što je dosad zaboravila, vadi iz košare škatulju, a iz nje u tanki papir umotane kruške. Odmata ih redom i niže stolom. A kruške su velike, žute, onakve, da u njih upadnu prsti i med se cijedi u dlan, pa u rukav do lakta.

»Djeco, djeco, previše ste potrošili!« prekorava dobrodušno kuma.

»Nije previše za današnji naš dan!« raduje se Anica.

I Milko se raduje. On se raduje upravo tome, što je Anica tako skladno rekla: »Nije previše!«

U taj se mah Milko sjeća svoga ujaka Mile. Nije čudo, što ga se sjeća! Ujak bi Mile, pokoj mu duši, k svakoj obiteljskoj slavi došao u grad i dovukao purana ili par pilića, rogožarac jaja i grudu maslaca, a za djecu košaru voća: trešanja, marelica, krušaka, šljiva, bresaka, jabuka... već kakvo je godišnje doba bilo.

Nije ujak Mile donosio iz preobilja! Bio je siromašak sudski podvornik. Živio je preskromno, otkidao od ustiju i pregarao... Jedina mu

je životna radost bila: uspomena: kako je lijepo bilo u rodu; i očekivanje; kako će jednom opet poći.

Neženja je bio Mile. K njemu se sklonila boležljiva, neudata sestra. Njih je dvoje živjelo u najmljennoj nešto vlažnoj prizemnici, u kuhinji i sobici, a imali su još jednu veću sobu. U toj su sobi stajala dva kreveta puna mekih jastuka i perina. Ali tu nije spavao nitko. Ovo je čekalo svagda spremno: ako dobra namjera nanese u provinciju koga od roda. Rijetko se to dešavalo, zato se željnije očekivalo.

O, da je ujak Mile živ, on bi sada svakako bio ovdje. I on bi se znao najzdušnije veseliti!

Nenavikao na društvo, piće i nazdravljanje: Milko se ne domišlja, da bi trebao zahvaliti na kičenoj zdravici i napiti kumu i samozvanom stoloravnatelju Đuki; a Vanić je patološki šutljivac.

Kum Đuka nazdravlja zato sebe sâm:

»Za gutljajem vina spopala me želja! Svaka treća ide... stoloravnatelja, a znate, da stola ravnatelj sam sâm... tko ne pije za me,... neka ga je sram!«

Svojoj »autozdravici« smije se Đuka najviše sam.

I to je posljednja zdravica.

Kada Milko hoće da naruči daljnu litru, gospođa Vanićka preokreće čaše, muževu i svoju, te objavljuje:

»Moj suprug i ja ne pijemo više. Zar ne? No reci!... Naša je mjera tri deci, i to ne svaki dan. Mi se naime svake večeri kartamo remi, pa kada dobije moj suprug, onda pijemo naša tri deci, inače ne...«

»Kako je to ganutljivo!« oduševljava se Đukina žena. »Oni se svako večer zajedno kartaju.«

»No da, draga gospodo, ali vi niste od kuće navikli na to.«

»Bome nisam! Moja je mati imala devetero djece, a mi sedmero. I svi su nam, hvala Bogu, živi! Sada su se već pouđavali, poženili, razišli svijetom i još nam je samo troje doma...«

»Troje?« zgranjava se gospođa Vanić: »I vi, gospodo, velite — samo troje!«

Dobra je Đukina žena u neprilici, kao da je rekla nešto nezgodno, pa ne znajući što čini: prekrene čašu.

(Sada su već tri čaše na stolu poklopljene).

Nastaje tajac.

Kum Đuka gladi debeljušnom rukom trbuh:

»Kad je blago sito... legne, pa preživa. I sit čovjek šuti, miruje, uživa!«

Anica i Milko ipak ne prestaju nuditi, a kad nitko više ne može, Anica daje kruške i kolač kumi, da nosi kući djeci.

I obje žene umataju kruške i komade narezane orehnjače u papir i slažu ih u kutiju.

Vanićka samo gleda, škubi usta, te najzad progovara:

»Čini mi se da nisam najstarija gospođa u društvu, ipak bih upozorila, da se valja spremati doma. Kad padne mrak, bit će nemoguće ovuda hodati.«

»Nemoguće baš ne će biti!« prihvata Đukina žena (najstarija gospođa u društvu!): »Ali na djecu doma valja misliti... Sve lijepo je kratko, a baš nam je bilo lijepo. I hvala vam, djeco, za sve!«

Kum Đuka izgovara posljednje svoje »stihove«:

»Neka bude mladima, što žele istiha, da se ovdje doskora proslavi i... gliha!«

U ZAJEDNICI

Kad se uveče muževi vrate s posla kući, braćni parovi u dvorišnoj trokatnici provode na različite načine svoj život u zajednici.

Pavlin, prizemno lijevo, sjeda u kuhinji na škrinju za drva, gleda kako žena mijesi, pere, glača rublje, ili što već radi, pa joj pripovijeda sadržaj propovijedi s večernjice, ili kakvu krvavu senzaciju, što ju je pročitao u izloženim večernjim novinama. (I propovijed i senzaciju razrađuje Pavlin na svoj način). To pričanje traje dugo, dok ga žena ne ušutka, kako bi djeca mogla učiti školske zadatke... Onda Pavlin izlazi na stubište i puši lulu.

Gospođa Vanići, prvi kat desno, kartaju remi. (Zapravo »šošara«, tek vele otmjenije: remi!) Pod vodovodom se na tankom mlaziću vode hladi majušna boca s tri decilitra vina. Dobije li igru muž, onda će to vino popiti supruzi u zajednici. Dobije li žena, ona će vino dobro začepiti i spremiti ga u izbu na cementni pod, a onoliko dinara, koliko to vino košta, odvojiti će žena iz kase kućanstva (iz škatulje od štirke) i ubaciti u svoju zasebnu štedionicu (glinenog prašćića).

Kuštrebe, drugi kat lijevo, ako muž uopće dođe kući, provode sate i noći prekoravajući se i otresajući se jedan na drugoga bilo za što. Izjedaju se međusobno. Kuštrebica ustrajno štekće, Kuštreba zalaje na mahove svojim dubokim glasom kao iz bačve.

Milko dolazi svako predvečerje po Anicu pred radionicu Ženske zadruge za narodna veziva. (Ovdje ona sada svakoga poslijepodneva veze neki veliki vez za svjetsku izložbu).

Onda njih dvoje polaze gradom, da gledaju izloge. I to takve izloge, koje prije nisu ni primjećivali da postoje! Oni na primjer motre željeznarije. Milko, stolarev sin, razumije se dobro u razne drvene radnje. Kao dječak gledao je sate i dane kako stolari rade. Po novogradnjama, gdje bi mu otac bio zaposlen, motrio je i zidare, tesare, limare, ličioce. Ali u željezo se ne razumije gotovo ništa. Zato njega sada zanimaju razni čavli, vijci, klinovi, kvake, zasuni, i čega to sve u željeznarijama ima, a treba kod gradnje.

Anica pak pregledava štednjake. (Štednjak je savremeno »ognjište«, a za dom se veli »domaće ognjište«!) Od štednjaka počinje Anica u mislima graditi kuću... A ima u izlozima željeznarija prostih limenih štednjaka, ružnih i ni za što. Ima ih željeznih, manje i više zgodnih. Ali jedan — to je Aničina ljubav na prvi pogled! I što ga dulje motri, sve joj je draži. Kao kutija. Bijelo emajliran. Malen, a ima ploču s tri otvora pokri-vena kolutićima za sve vrste lonaca i šerpenja. I još je kotlić za vodu pod pločom, pa se nešto može grijati nad parom. Pećnica je zdesna, a vratašca za loženje i vađenje pepela nalijevo. Hvataljke su na vratašcima lijepe kao puceta na svečanoj haljini... Jednim se kazalom može udesiti da vatra gori: jako, srednje i slabo. I što je još divno: ima jedan zasun, pa se može načiniti da zimi štednjak grije kuhinju, a ljeti se toplina pušta ravno kroz dimnjak.

Ojunačili su se i nakon trećeg ogledanja, to će reći četvrti dan, ušli u dućan i pitali: pošto je takav štednjak?

Skup je. Ali nije nedokučiv!... Anica bi ga kupila kada dobije naplatu za onaj svoj vez od Zadruga. Umotali bi ga u veliki čisti papir (što će ga Milko dobiti u tiskari), pokriti ga kakvim vezivom i neka stoji u sobi do kreveta.

Smelo ih, kad je trgovac pitao: trebaju li štednjak s dimnjakom nalijevo ili zdesna? Rekli su, da će se dogovoriti.

Putem do kuće gledaju Milko i Anica po svim kućama dimnjake. Dosada su prolazili pokraj kuća, kao da na njima nema dimnjaka. Sada motre i odgonetaju: koji li su dimnjaci lijevi, a koji desni? I po čemu se to prepoznaje?

I kao što oni počinju zapažati stvari, koje dosada nisu primjećivali, tako nailaze u novinama na članke, opise i slike, kojih kao da nekada nije bilo, a sad su tako zanimljivi, pobudni i korisni.

Jedan takav članak sa slikama Milko je čak tipkao na lajnotajpu.

Toga predvečerja nisu mladi muž i žena pošli gledati izloge. Sjeli su na najbližu klupu putem i Milko je tumačio, opisivao, predočivao rukama i crtao u pijesku.

Kuhinja će biti posvema malena. Neka se domaćica ne zamara hodajući kuhinjom i prevalljujući dnevno čitave kilometre uzalud. Nego neka joj je sve pri ruci. Ona može zapravo i sjediti između stola i štednjaka, a unaokolo su posvuda takve spretne police i vješalice, te se domaćica samo okrene i dohvati što joj treba.

Anica upinje svu pažnju, da potpuno shvati, kakva će to biti njezina kuhinjica i da upamti rasporedaj nacrtan na tlu u pijesku. (Upravo joj je žao: kako će taj nacrt prolaznici za čas pregaziti ili, ako štogod od njega ostane, kako će ga pometač raščeprkati svojom tvrdom metlom od brezovih šiba.)

»Takve su spretne kuhinje u željezničkim vagonima. A u tim se putujućim kuhinjama mogu kuhati i te kako fini i obilni ručci i večere, i to za po stotinu osoba ujedamput. Čak su u vagonima te kuhinje upola manje!«

Milko i Anica idu na željeznički most. Možda će odatle vidjeti koji vagon s takvom kuhinjom.

Ali već drugi, treći dan dolazi Milko sav oduševljen nekim posvema drugačijim nacrtom od onoga, što ga je nacrtao u pijesak, a Anica upamtila do u tančine.

»Kuhinja treba da je velika, zračna i svijetla! Jer domaćica (koja nije milostiva gospoda, nego radi sama) provodi najveći dio života u kuhinji... U takvoj velikoj kuhinji ima udobno mjesto gdje se jede. Niša! (Tu riječ izgovara Milko razgovijetno i naglašeno). Ta je niša u uglu i kao malo zaklonjena, te se pričinja da baš nismo u samoj kuhinji... A dok žena završava jelo, može razgovarati s mužem i muž s njome. I od stola može domaćica paziti, ako joj je još štogod na štednjaku i u pećnici... I najljepše je toplo u kuhinji. Uz jednu se vatru i kuha i grije!... I onako bi živjeli u kuhinji, tek kada je tu niša, to je spretnije i prijatnije.«

Anica se već uživjela u tu svoju veliku, zračnu i svijetlu kuhinju s nišom, i prihvaća i nastavlja pripovijedanje:

»Kada se na stolu ne bude jelo ni radilo, onda će stol biti pokriven onim stolnjakom od gruboga žućkastog platna, na kojem su velikim bodovima navezeni crveni makovi, modri razlićak i žuto žito. Nasred stola stajat će žućkasti vrč s modrim piknjama...«

»Dobro!« odobrava Milko. »Piknje na vrču i razlićak na stolnjaku, nekako su slično milori modrilo.«

Tako razgovaraju Milko i Anica, i sve više i više imaju jedan drugome da kažu. Jedva do-

čekuju večer, da ispriповijedaju čemu su se kroz dan domislili.

Pričaju putem do kuće. Pričaju dok Anica sprema večeru. I za večerom. I poslije večere, kada žena pomiva sude, a muž joj pomaže brisati, da što prije svrše, pa da se zavuku u krevet, i tu nastave pričati o budućoj kućici.

Nitko ne zna do kada razgovaraju, jer svijetlo utrne, pa se u tmmini ne vidi na budilicu.

I kada se već čini da su zaspali... još će se Milko ili Anica sjetiti nečega i zapitati najtišim glasom: »Spavaš li?«

Ako se onaj drugi javi... pričat će dalje koješta i svašta o svojoj kućici i Dugom Izbrešku.

Ti njihovi razgovori lijepi su kao večernja molitva. Ta čista njihova radost u zajednici mora biti i Bogu ugodna... Oni je uokviruju pobožnim strelovitim uzdahom.

Kad lijegaju, izgovore svagda zajedno:

»Čuvaj nas, Bože, dok spavamo. I Tvoj blagoslov neka bdije nad nama!«

A kada utihnu da zaspe, u svome se srcu zahvaljuju:

»Hvala Ti, predobri Stvoritelju sviju stvari, za sva dobročinstva Tvoja i za ovu našu sreću, koju si nam udijelio!«

BURŽUJ

»Pfi, buržuj!« fićuknuo je Kuštreba vraćajući se pripit doma, na Milka, koji je već odilazio na posao. I kad su se na stubištu mimoišli, cerio se za njim: »Pfi, sve smrdi za buržujem, kako mu se iz glave puše kućevlasnički proračuni! Kubik pijeska: cijena ta i ta; vreća cementa: toliko i toliko; sto komada cigle...«

Milko nije ništa uzvratilo.

Više se začudio nego uvrijedio ili naljutio. Začudio se: čemu se Kuštreba tako ružno okomio na nj?

Onda se nasmijao samome sebi:

»Baš ima u nas buržujskih i kućevlasničkih sposobnosti!... Anica i ja razgovaramo i pričamo o našoj budućoj kućici sate i dane, a sve gradimo u zraku!... Nismo još ni pomislili da upitamo i saznamo: koliki li su troškovi takve gradnje?... Jedino dosada znađemo, da onaj štednjak u izlogu stoji šest stotina osamdeset i pet dinara.«

A naknadno, kad je već Milko sjedio u tiskari za lajnotajpom, žicnulo ga:

»Dakle ja i moja Anica, mi smo smrdljivi buržui! A po čemu Kuštrebe to nisu?... Radnici smo jednako i on i ja. On čak zarađuje više. U ljevaonici ima svagda prekovremena posla, što se naplaćuje dvostruko. I Kuštreba bi jutros na svoj dvadesetčetirisatni odmor donosio trostruku nadnicu, da je nije negdje zapio.«

Milko goni zlu misao od sebe, kao da je dosadna muha. Ali se ona vraća, baš kao muha:

»Moja Anica radi u Ženskoj zadruzi za narodno vezivo i još stigne da drži kuću u redu kao škatuljicu, a prljava Kuštrebica dangubi obilazeći od partaje do partaje i ogovara i kleveče. Po našem prijatnom domu, mi smo valjda buržui, a Kuštrebe to nisu!«

Niz izlivenih redaka u kutiji lajnotajpa premalen je. Milko požuruje posao, ali opet zastaje:

»Jer radimo i štedimo i želimo sebi sagraditi malašni dom na dalekoj periferiji... mi smo smrdljivi kućevlasnici, a Kuštrebe, koji bi već odavna mogli imati...«

Mladi slagar opaža, kako će jutros imati sijaset korektura i ozlovoljuje se još više:

»Ja, sumnjivi buržuj, a Kuštreba predstavnik radnog naroda. Vođa! Budući komesar!... A i oni neki mladi kavanski novinari gore u uredništvu i oni se grade našim predstavnicima i budućim komesarima!... Žučno mrze današnji društveni poredak, ali tek stoga, jer sebi ne mogu priuštiti svega onoga, što neki drugi mogu!... Neki drugi piju u kavani i baru fina vina i koktelj, a oni se moraju zadovoljiti crnom kavom, običnom šljivovicom i limonadom za svoje prijateljice (tipkačice). A i te njihove pobijeljene i nakovrčane prijateljice mogu da se obuku tek u komadićak kričave vještačke svile, umjesto u pravu svilu; kite se najjeftinijim staklenim nakitim; a nokte i usta crvene, kao da zubima odšaraflijuju tube prostoga cinobera za tiskanje plakata. Zato i one žučno mrze današnji društveni poredak... I zbog toga što mrze, i što po kavanama deklamiraju (možda kojemu novinarčiću uspije da u novine prokrijumčari i koju »vijest«), to će im jednom biti legitimacija da postanu predstavnici rad-

noga naroda i komesari!... Jer kad jednoga dana pred zoru izađu iz grilruma na cestu, to će ih vani dočekati novi društveni poredak. I oni će tada sa svojim prijateljicama ravno u redakciju; sjest će za stol šefa-redaktora; uvaliti se u fotelju direktora tiskare; ili još bolje u automobil banke, koja finansira novine, za koje oni sada pišu reportaže...»

Otkako se Milko odrekao pušenja, češće ga obuzima silna želja za duhanom. Ali sada ne može da odoli. Traži cigaretu od druga sa susjednog lajnotajpa. Ustaje i na čas izlazi.

Vani ipak ne pali cigarete. (Pravo reći: nema žigice). A misli:

»Kada dođem kući, Anica će prepoznati, da sam pušio. Osjetit će pri pozdravu, kada prisloni svoju njuškicu na moje rame, osjetit će miris duhana... Mogu joj prešutjeti, kako me opsovao Kuštreba; mogu joj zatajiti, kako se jutros srdim (a hvastao sam se pred njom, da se ne znam ljutiti); sve to mogu... ali da sam pušio: odat će me miris.«

Milko vrti cigaretu među prstima i ne zna: bi li, ne bi li pošao posuditi žigicu. Pogoda, da li mu se kolega nasmijao otrcanom šalom:

»Žigica nemaš, cigarete nemaš... pa onda od svega pušačkog pribora posjeduješ samo usta!«

I još misli Milko:

»Osramotit ću se pred ženom!... Ona mi sigurno ne će spomenuti ništa, ali žao će joj biti: što sam takav te nisam održao riječi. A tako sam svečano obrekao! Teatralno sam bacio duhan u vatru i dim se dizao ravno u nebo... Anica, kakva je dobra, kušat će čak zavarati samu sebe: da to ja nisam pušio, nego da mi je kaput i kosa upila nečiji tudi miris duhanskog dima...«

Mladi čovjek odbacuje neupaljenu cigaretu i vraća se k svome lajnotajpu.

Odmah ga zatim pecka misao:

»Kuštreba bi se zgadio nad našim buržujskim brakom! Bojim se žene, kao da sam ja njezina svojina... a ona moja!... Pa i jesmo svoji!«

I u taj trenutak Milkovo se raspoloženje prekreće posvema. On poređuje svoju Anicu s Kuštrebicom. Zamišlja: kako li bi bilo njemu, kad bi mu žena bila Kuštrebica? A ne bi li Kuštreba bio drugačiji čovjek, da ima ženu poput Anice?

Milko ne samo da se više ne ljuti, on počinje žaliti Kuštrebu:

»Jadnik! Kako li mu je tužan život. Nema drugarice života. Nema svojega doma, jer ono je brlog, a nije stan dostojan čovjeka!... Okružen prljavštinom i zloćom, mora biti nazloban i zao. Kao pas na lancu reži na svakoga i ujeđa do koga stigne.«

I mladi čovjek motri Kuštrebu kao stradalog nesrećnika, kao živčano rastrojenog bijednika. Gotovo već i shvaća, što taj bolesnik ne podnosi svijetla i glasnoga kliktaja mladosti i sreće.

»Pa da! Mrzak mu je sav svijet. Mrzi sve oko sebe, i Anicu i mene i samoga sebe... Jer sâm nema ni mrvice sreće obiteljskog doma.«

RAJSKA PTICA

Anica se iznenadila, što je Milko ne čeka. Vrzla se neko vrijeme oko izlaza svoje radionice, onda pošla polagano prema tiskari, da Milka putem sretnu. (Zna točno, kojim ulicama i kojom stranom ulice treba ići. Dogovorili su se, ako se desi te bi on zakasnio, ili ona izašla ranije.)

Dolazi tako do tiskare. A ondje nikoga, ni da priupita!

Žena se žuri kući.

Ni kod kuće joj nema muža. Anica hoda sobom, kuhinjom... i nigda joj se još njezin stan nije činio nijem i gluh kao sada.

Rastvara širom vrata, staje na njih, čeka. Šta da radi?

Da potpali vatru u štednjaku i počne pripremati večeru? Bijele žgance? Ili da bar zgrije vodu?

Strašna je misao i slutnja snađe: Da zgrije vodu i raspredi krevet; ako joj Milka donese ozlijeđena...

Mladoj ženi podrhtavaju koljena, i oči joj se pune suzama.

Reski Kuštrebičin glas iz sprata niže opominje Anicu, kako Kuštreba ne dolazi nikada ravno kući.

Mlada žena svim srcem želi: neka bi joj Milko sada slobodno negdje pio i opio se u krčmi. Makar pijan kao zemlja... samo neka živ i zdrav stigne kući!

Slomljena od straha silazi Anica niz stube s trećega kata pred ulična vrata.

»Oče naš... sveta Marijo Majko Božja... izbavite ga iz svake pogibli... čuvajte mi ga sada i u svako vrijeme...!«

* A Milko stiže s nekom velikom knjigom pod pazuhom.

Poljubili su se nasred ceste.

I preko cjelova govori već mladi muž ženi:

»Sreo sam poznatoga graditelja... Usmjelio sam se i pitao ga za savjet... On me odveo u svoj ured, pa mi dao ovu knjigu slika i nacрта. Neka, veli, pregledamo, odabiremo, izaberemo, kakvu bismo otprilike kućicu željeli... On da će nam on načiniti nacrt i troškovnik... Da! Rekao je još; da su nacrti u knjizi poredani po skupoci gradnje i uz svaku je sliku približna svota. Mi neka tu brojku podijelimo sa sedam, pa ćemo otprilike dobiti našu cijenu. (Knjiga je strana; s tamošnjom valutom i sve je izračunano za tamošnje prilike).

Sa strahopočitanjem nosi Milko tu knjigu, kao da je ona prva, što je u životu drži u ruci, i kao da mu nije zanat štampanje knjiga.

Da se ništa ne dogodi, Anica prostire list papira na stol pokriven stolnjakom bijelim kao snijeg. Tek tada stavljaju na stol knjigu i rasklapaju je.

Najmanje i najjeftinije kućice jesu na početku knjige. Naslov preveden i preračunan bio bi: Kućice po cca 26.000 dinara. Ima tu nacрта za dvadeset i sedam takvih kućica.

»Joj!« zgranjava se Anica: »Dvadeset i sedam nacрта na izbor?... Kada ja sebi šijem haljinu, pa dobijem na izbor tri kroja, promišljam nedjelju dana prije nego što zarežem u pet metara tkanine, po osam, deset ili dvanaest dinara metar.«

Milko računa glasno:

Pet metara, recimo, poprečno po deset dinara čini pedeset dinara... na jedan tjedan razmišljanja. Pedeset u dvadeset i šest tisuća ide pet stotina i nešto. To bi bilo oko deset godina promišljanja, da su u ovoj knjizi samo tri različita nacrti. A jer ih ima dvadeset i sedam, to jest: devet puta više... No, po tvome ćemo, Anice, odabirati nacрте punih devedeset godina, i početi graditi, kada nam bude više od stotinu godina.»

Anica gleda u čudu. Ne zna se, je li joj čudniji rezultat tog računa, ili što Milko umije ovako računati.

»Dakle, jer nemamo vremena na pretek, počinimo odmah!«

Milko i Anica zaboravljaju večeru, koliko su željni gledati slike i nacрте malih, dragih kućica.

Milko lista. Anica od uzbuđenja, i da bi bolje vidjela, kleči na stolici.

Žure se, jer ne mogu iščekati, da što prije vide svih dvadeset i sedam kućica.

»I svaka je na svoj način krasna!«

Zatim počinju iznova, polaganije i pomnije.

Milko žali, što ne zna okretnije prevoditi opise slika:

»Da sam u školi bolje učio jezike, sad bih znao točno sve što tu piše!«

»Znaš ti dosta!« hvali žena muža.

»Mogao sam učiti!« tvrdi Milko: »Nisam bio nedarovit, nego nisam volio jezike, pa nisam dosta prionuo...«

Mladi čovjek, kao valjda svi ljudi, drži da je časnije biti lijen nego manje pametan i razlaže:

»Da sam bio malo marljiviji, mogao sam lako svršiti škole... I bio bih danas nešto posve drugo nego što jesam...«

»Bio bi školovan gospodin!« veli Anica. »I onda bi trebao neku posve drugačiju ženu nego što sam ja. Jednu otmjenu gospođu...«

»Otmjenu kao gospođa Vanić!« prevrće Milko u šalu. »I nas bi dvoje, umjesto da gradimo kućicu, igrali sada »šoštaru« i pili tri deci vina.«

»Ti bi valjda bio veći gospodin od kanceliste Vanića.«

»A jer nisam, nego jesam što jesam... dosta ješ mi za ženu ti... kakva jesi da jesi!«

»Kakva sam?« pita mlada žena.

»Moja!« odgovara muž, podiže je sa stolice, na kojoj kleči, i meće sebi na koljena, da tako dalje gledaju slike kućica.

Anica se boji, da ne poderu tuđu knjigu, kad su tako neozbiljni.

»Onda pamet u glavu!« pristaje Milko i predlaže: »Dvapat smo pregledali nacрте, ajde, da počnemo odabirati, koji su nam najljepši!«

Anici je prva misao da se pritaji, da ništa ne odabere, i ništa ne savjetuje, pa da ne bude ništa kriva... Ali odmah uvida, kakva bi to bila kukavština i kakvo izdajstvo... Jer njih dvoje treba da u zajednici smisle, da zajednički odluče, da im se sve želje i htijenja združe, kao što se sve niti s premnogih batića spliću konačno i ujedinjaju u divnu čipku.

Milko lista knjigu na preskok i određuje:

»Da najprije izlučimo ono, što nam se nikako ne sviđa.«

Toga nema.

»Onda ne ostaje drugo nego da odaberemo po bodovima!« izražava se Milko sportski.

»Kako to?«

»Motrit ćemo redom sve nacрте kućica, od prve do dvadeset i sedme, te govoriti što nam se kod koje najviše sviđa. Za svaku pohvalu dobiva

kućica točku i koja dobije najviše bodova, ta pobjeđuje!»

I po treći put počinju Milko i Anica gledati knjigu od prve strane. Ovaj put najpomnije.

Vesela je to utakmica! Mladi joj se ljudi predaju s pravom strašću igre. Ne primjećuju kako vrijeme teče. Ne mare ni za što. Gone naprijed!

Nego budilica je štercnula. Htjela bi zvoniti, a ne može, jer nije navijena.

»Je li moguće? Pet i po izjutra?« čudi se Anica. »Trebalo bi ustati, a još nismo ni legli!«

»Trebalo bi spremi zajutrak, a još nismo večerali!« dodaje Milko.

»Kao da smo slušali rajskupticu!«

OTAVA

Milko kuca po lajnotajpu, i usred posla mu dođe, te osjeti nešto ugodno. Misli: — Što li je to? — I dosjeti se:

»Mi kosimo travu-otavu!«

Subotom svršava posao u tiskari u dva sata iza podneva. Anica se u Zadruzi ispričala. Tako će njih dvoje poslije podne na svoj Dugi Izbrežak radi otave.

Anica je rekla da treba kositi. Milko se ograđio:

»Ali ja ne znam kositi. Vele, da je to najteži muški posao na selu.«

»Treba snage i vještine!« priznaje Anica: »A lijepo je kad kosac mahne svim tijelom i otkosi ujedamput cijeli otkos trave. I lijepo je kad pokošena tratina bude ravna kao ošišana.«

Milko predlaže:

»Da kupimo srp. Naše trave nema tako mnogo. Mogli bi je požnjati.«

»Smijali bi nam se susjedi seljaci!«

»Pa šta ćemo onda?«

»Zovnut ćemo susjeda, da nam kosi.«

»Koliko ćemo mu za to dati?«

»On treba da dadne nama za sijeno, a ne mi njemu.«

»Onda ćeš, Anice, ti to sve tako zgodno udesiti! Zar ne?«

Milko i ne pomišlja, kako u tom njegovu pre-
valjivanju dužnosti na ženu ima ponešto kukav-
štine, ili bar nedostatak sposobnosti (one bur-
žijske?) za pogađanje i cjenkanje.

»Mi kosimo travu-otavu!« pjevucka Milko, po-
gledava nebo i pobojava se: »Samo da nam kiša
ne pokvari izlet!«

»Kad se preselimo onamo, imat ćemo svaki
dan izlet!« primjećuje Anica.

»Pa što može biti ljepše od toga?!«

»I po kiši?« kuša žena muža.

»Kupit ću kišnu kabanicu i gumene čizme!...
A ti možeš urediti sa Zadrugom da radiš kod ku-
će, ako baš moraš raditi.«

»Ali ako ti odeš od kuće za lijepa vremena i
ne uzmeš kišne kabanice?« iskušava žena i već
se sama plaši: »A ono kad se vraćaš, pada kiša?«

»Padat će! A ja hrabro u kišu, pa što Bog
da!... Pada mi kiša po glavi, moči kosu, mlazi-
ći kišnice cure mi niz čelo, po licu, uz uha, s tje-
mena, po šiji za vrat... I po ramenima mi pada
kiša... Kaput sam svukao. Šteta ga je, kad se
ne da izažeti kao mokra košulja. A košulja mi
je baš promokla skroz i sva... Najgornije je što
mi kiša pada po listovima nogu, i hlačnice su
kao hladni oblozi!«

»Moraš se žuriti kolikogod možeš!« požu-
ruje Anica. »I nigdje da staneš, da se ne prehladiš!«

»Žurim ja, a voda u cipelama bućka: šljap,
šljap, šljap, šljap, šljap!... Ničega nema
više na meni suhog. Kao da sam iz vode izvu-
čen!... Kad me ugledaš s vratiju, ti samo uzdi-
žeš ruke, pa lamaš njima kao baba narikača...
I žuriš se u kuhinju, da mi uliješ tople vode, ne-
ka se operem i zgrijem, kad skinem sa sebe sve
mokro i hladno...«

»Noge ćeš odmah turiti u vruću vodu, da spri-
ječiš prehladu!«

»Obući ću onu dugačku košulju.«

»I brzo u krevet!«

»Pokrit ćeš me mojim i svojim pokrivačem.
Zašuškati me. I sve ćeš jastuke navaliti na me. I
donijeti mi vrela čaja, lončinu čaja. Najbolje onaj
naš žućkasti vrč s modrim piknjama.«

»Gutat ćeš što vrelije možeš!«

»Ali od same kuhane vodurine čovjek se
ne zasiti, a ja sam gladan kao vuk!«

»Donijet ću ti večeru u krevet!«

»A ja ne ću smjeti izvaditi ruke, jer se već
znojim, pa ćeš me hraniti kao bebu... Samo mi
ne meći u usta prevruće zalogaje, ili prevelike!
Niti prebrzo, da se ne zagrcnem i ugušim, a ti
da ostaneš mlada udovica i još s kućicom na Du-
gom Izbrešku!«

»Baš si dijete!« buni se Anica. »Veliko di-
jete! Moje!...«

Milko grli ženu:

»Sve mi je žao, što već nisam tako prokisao!«

»Nego treba ići. Treba se požuriti na Dugi
Izbrežak. Dani su već kraći. Kad ćemo stići, da
sve obavimo?«

»Mi kosimo travu-otavu!« pjevuļi Milko ispr-
va tiho, pa glasnije, u početku polagano i ne-
kako svečano, onda preinačuje u koračnicu. Vla-
stiti »napjev«, a »ide u uho«. I Anica pjevuļi
uz Milka:

»Mi kosimo travu-otavu!«

(Nema drugog stiha... Kamo li druge ki-
tice!)

Žustro se korača uz koračnicu!

Na Dugi Izbrežak stižu prije no što su mislili.

Sada bi trebalo zapjevati punim glasom i svečano, (gotovo kao obred):

»Mi kosimo...«

Ali?...

Anica se zaprepašćuje:

»Pa naša je otava pokošena i već odvezena!«

»Možda nije?«

»Kako da nije, kad je nema!«

»Možda je nije ni bilo... Pokosio seljak travu još ranije, kao što je obrao šljive.«

»Zar se ne sjećaš, kako smo hodali po travi i brali poljsko cvijeće?«

U Anici se buni krv pravoga seoskog djeteta.

Milko je skloniji da vjeruje: kako oni možda još i nemaju pravo košnje, ili da ova zemlja još i nije njihova, dok se gruntovno ne prenese.

Anica ne da:

»Tko je naš treći otkos odvezao, platit će nam ga po najvišoj cijeni!«

»Valjda se ne ćeš odmah svađati i parbiti sa susjedima?« miri muž ženu.

»Što je pravo i Bogu je drago! Ili će platiti, ili nam vratiti našu otavu!«

»Šta će nama sijeno? Valjda mi ga ne ćeš davati za ručak i večeru?«

Uto upravo prolazi mimo staračac s osam purica. Anica ga pita:

»Recite nam, susjede, tko kosi ove sjenokoše?«

Staračac pokazuje krov kućice među drvećem, koji je onomadne bičalom pokazala ona mucava pastirica s kravom.

Anica se upućuje onamo... Milko bi izmaknuo. Zadržava i ženu... Bez uspjeha.

A kad oni onamo, seljak sjedi na pragu, puši, i kao da ih čeka. Odmah uz pozdrav nadovezuje:

»S vašom otavom to je tako: Za svoju kravicu imam ja pašu i košnju uz cestu već godinama.

Zaboravio sam, da ste komadičak jalove livadice otkupili...«

»Ništa, ništa, susjede!« odobrava mlada žena: »S ovo naše trećine rali dobili ste dva metarcenta otave, zar ne?«

»Jedno s drugim... kako se uzme...«

»No dobro! A kako se plaća sijeno, to znate? Pa čisti računi i dobro susjedstvo.«

»Jedno s drugim...« klima susjed i sjedi na pragu potpuno mirno.

Anica opaža, da je na crnoj vratnici povrh njegove glave urezana brojka godine Gospodnje 1862. I oni počinju razgovor o starosti kuće i o starosti uopće.

Milku se čini, da su zaboravili na otavu.

Ali Anica završava svoja promatranja o prolaznosti rečenicom:

»Onda, kako smo rekli, sto dinara!«

Susjed sjedi na pragu i šuti. Anici, kao da je to potpuno jasno.

Sada razgovaraju naširoko, hoće li uskoro jesenje kiše, ili će jesen ove godine biti sušna. Ovaj put seljak zaključuje:

»A ne bi li moglo biti jeftinije?«

»Dragi susjede, kad se nismo pogađali prije, ne ćemo se ni sada!«

Mlada se žena smiješi, a smješka se i susjed. Ali se ne miče. Jednako sjedi na pragu i puši.

»Ne žuri mu se!« misli Milko, i postiduje se što on, muška glava, u svoj toj raspri previše šuti. Zato predlaže:

»Bit ćemo susjedi, i od vas ćemo uzimati mlijeko, kada se doselimo ovamo. Onda ćemo tih sto dinara obračunati. Je li tako pravo i pošteno?«

Ni sada se susjed ne žuri s odgovorom. Dugo treba da procijedi kroza zube i mimo lule:

»Pošteno.«

A Milko je već očekivao, kako će reći onu svoju:

»Jedno s drugim... kako se uzme!«

NIJEMI UPITNIK

Milko zna starodrevnu mudrost, da od rujna do travnja ne valja sjedati na zemlju. Vlažna je. Škodi! Zato su se mladi muž i žena popeli na marelicu, sjede na grani i gledaju Božji svijet ko ptice.

Gora se s vrha već bojadiše svim žarkim bojama jeseni, a i po zelenim se dolinama javljaju žute, crvene i tamno rumene šare. Uzduh je pun mirisa zrelog voća, meda i svježeg pomuzenog mlijeka... Negdje veselo štekće psić. Doziva se mladost. Crkveni sat zvonko otkucava.

Nego Milko i Anica ne motre i ne prisluškuju pojedinosti. Oni se ujedanput, posvema, svim svojim osjetilima predaju uživanju čitave ljepote.

»Shvaćаш li, Anice, kako je nama lijepo?«

Anica shvaća. Primiče se na grani bliže k Milku. Šapće:

»Bogu hvala!«

Sad već njih dvoje znadu, da će im kućica biti šest metra dugačka, a četiri i po široka. Imat će sobu i kuhinju, a iz kuhinje će se uzanim stubama (upravo ljestvama) uspinjati u podstrešje. Budu li htjeli, trebali i mogli: u krovištu će jedanput izgraditi još jednu ili dvije sobice.

Na tratini su čas prije izmjerili (Aničinim »centimetrom« i špagom), koliko će velika biti njihova kućica. Pozaticali su pruže na buduće uglove kućice.

Dobrano su se načučali dok su izmjerili i smjestili tloris: da kućica stoji na najravnijem tlu, da joj nijedna strana ne bude spram čistog sjevera, da prozori gledaju na goru i da gradeći ne moraju posjeći marelicu ili trešnju ili koju od dvije šljive.

Znanac graditelj nacrtao im je taj nacrt (uglavnom prema onoj knjizi), a troškovenik će im načiniti kad stigne.

»Ništa se još iz naših glava ne puše kućevlasnički proračuni!« lanuo je Milko zaboravivši, kako ženi nije spominjao onog nemilog susreta s pripitim Kuštrebom.

Anica nije pravo razumjela, ali nije pitala.

»Tako ćemo nas dvoje jednom gledati kroz prozor naše kućice svu ovu ljepotu.«

Anica kucka po grani drveta, na kome sjede:

»Ne budi uroka, i da Bog da!«

»Ali na stolicu pred prozor načinit ćeš jastučić, da nas ne žulja kao ova mareličina grana!« naređuje Milko, maše nogama i spominje se: »Naš bi se tata ljutio na djecu, kad bismo »zvoni!« nogama... A ujak nas Mile branio: — Puštaj dječicu, nikome ne čine kvara, ako klimataju nožicama!«

»Kadgod spomeneš ujaka Milu, spominješ ga tako milo. Žao mi je, što ga nisam poznavala. Je li on bio sličan tebi?«

»Da je on tebe poznao, rekao bi ti: — Kćerke moja lijepa i draga! — i poljubio bi te u kosu. Zavolio bi te odmah, jer je mene volio, a ja volim tebe... Zaželio bi nam, da se nigda ne prestanemo voljeti!«

»To je najljepša od sviju želja!«

»A voliš li ti mene, Anice? Ili to samo ja tebe volim?«

Mlada žena gleda muža kao u čudu, što je to pita.

»Jako me voliš?«

Anica kima glavom.

»A zašto me voliš?«

»Jer mi se sviđaš!«

»Tako? Svidam ti se?... A da poružnim, ili da sam ovakav?« Milko iskrivi usta; kažiprstima potisne kožu na sljepočicama, pa ukosi oči i još palcima gnječi i jako diže nos.

»Bože sačuvaj! Ne šali se ovako, da ti ne ostane!«

»Aha! Kad bih bio ružan, onda ti mene ne bi voljela!«

»Ne volim ja tebe valjda zato, što ne bi na svijetu bilo ljepšega muškarca!«

»Dakle tako! Ja tebi baš nisam suviše lijep? A ti si meni najljepša žena!«

»Ja uopće nisam lijepa!«

»Meni jesi!... Dakako... ima žena, koje su »kraljice ljepote«... ali ja još nijednu takvu nisam nigda poželio... One su za mene... kako da kažem?... kao fini, lakirani, skupi automobili... Projure mimo mene. Ja se obazrem, ili čak ne. A ne poželim nigda takvog automobila ni takve žene. I ne pomislim, da bih ih trebao. Ništa mi nije žao, što ih nemam. Ne zavidim onome, tko ih ima...«

Anica nadovezuje na muževu misao:

»A kada je meni žao, što nečega nemam, a drugi ima... ja onda pomislim: bi li se ja s tim čovjekom mijenjala? Baš potpuno promijenila, tako da mi u svemu bude onako kako je njemu... I od sviju ljudi, koje poznajem, ne znam nikoga, s kojim bih se htjela sasvim zamijeniti.«

Milko se uživljava u ženine misli:

»Da! Netko ima bolju zaradu od mene... Na primjer Kuštreba... Netko ima finiji stan, a u stanu mu je nafiljena gospođa Vanička, pa sazuvaj cipele još na stubištu, i boj se unići, da štogod ne uprljaš. Od same brige za stan, nemaš gdje da stanuješ!... A bi li se mijenjao s našim kućevlasnicima?... Misliš li, da se oni svojoj kućerini s dvadeset i pet partaja mogu veseliti kao mi svojoj kućici?«

»Kuju još i nemam!!«

Anica se sjetila nečeg smiješnog, pa jedva izgovara:

»Kako bi se naši kućevlasnici popeli na marelicu?«

»Morao bi im pomoći pazikuća! Znaš, kako milostiva uvijek doziva: — Vi, pazitelj od kuće! Trebala bi te amo! Pomagala bi mi pri nešto!«

Mladi ljudi skaču s drveta, da ne bi grohotom polomili grane.

Cestom prolazi opet staračac s osam pura, bere stolisnik i podsmijava se:

»Ljudi iz grada ne znadu, da marelica ne zori u jesen!«

»Nismo htjeli obirati voćku, nego smo mjerili visinu.«

»Ova siva,« pokazuje staračac šibom na jednu od svojih osam pura: »Ova s podrezanim krilima, i ona bi uvijek lijetala po stablima... Ne valja da lijeće, od toga mršavi! Zato sam joj podrezao krila... A pogledajte ovu crnku, kakva je debeljušna. Miruje, sjedi... misliš ništa ne će uloviti. A ona samo zirka oko sebe, pa sve sjedeći: čuf, sad bubu, sad crvića, sad gujavicu... Sjedi i deblja se kao gospođa u gradu, a ne ko mi seljačka sirotinja, što moramo na oranicu, na livadu, u šumu, u grad, da štogod prodamo, i od samog smo posla mršavi i siromašni.«

»Ah, dragi susjede, kad čovjek izbliza upozna kako je komu... teško bi se s kim mijenjao. Baš smo govorili o tome. Nikome ne treba zavijet!«

»Imate možda pravo!« kima staračac. »Kad moje purice pitaju: — Kam', kam', kam'? — Ja njima odgovaram: — A kamo bi? Nikamo! Ostavimo gdje jesmo. Možda bi drugdje bilo još gore...«

Onda pokazuje starac na krov kuće među drvećem:

»Onomu tamo sam bio jalan, kao nikome na svijetu. Preoteo mi curu ljepoticu i njezin miraz. Pa što?... Umrla mu u porođaju. I ostavila mu mucavu, nedotupavu kćer. Nesreću, ni za što, nego da provoda kravu tu uz cestu...«

»A vi ste, susjede, samac? Ili imate svojtu?«

»Hvala na pitanju, imam: tri sina i dvije kćeri. Sve mi se poženilo i pouđavalo. Najstarijem sam predao gospodarstvo... Sagriješio bih, kad bih rekao, da mi sin, snaha ili unučad ne daju što trebam. I poštuju me. Sjedim na začelju stola, imam svoj krevet najbliže peći... Ali nemam s kim da razgovaram... Mladariji je dosadno slušati staračke priče... Zato hranim purice. S njima hodam. I s njima razgovaram.«

Kad staračac odgamba za svojim purama, Milko pita Anicu:

»Hoćemo li i mi, kad budemo stari, ovuda pasti purice?«

Anica sliježe ramenima.

Milko uvija usnice preko zubi i podražava govor starca:

»Sjećaš li se, ženo, dok smo bili mladi, kako smo se mogli popeti na ovu marelicu...?«

Smiješak je nešto sladogorak.

Duga šutnja. Nijemi upitnik.

Milko i Anica toliko su duševno povezani, da iz samog pogleda, što je drhtnuo, pogađaju ono, čega ne izgovaraju:

»Hoćemo li zar u starosti biti bez djece i unučića?«

Mladi muž prihvata ženu za nadlakticu i odvodi je.

Milkova je ruka danas tako dobra.

Anica osjeća, kako je i njegova ljubav ovaj čas više no ikada dobra, pažljiva, poštena.

To je ona ljubav između muža i žene, koju je sam Bog morao uzvisiti na sveti Sakrament.

PRESADIVANJE

Lišće je palo; sokovi u drveću više ne kolaju, vrijeme je da se presađuju voćke.

A divan je jesenji dan!

Anica su i Milko došli kumu Đuki po obećane voćkice bresaka za prijesad.

Đukina je kuća na dalekoj periferiji, dakako »divlja«. (Bolje bi bilo reći »šaljiva«!) Na prvi se pogled i već izdaleka vidi, da za njeno građenje nije postojao nikakav nacrt, niti bi ikoja građevna vlast takvu gradnju odobrila.

Osnovna je jezgra Đukine kuće poveća kuhinja, u kojoj se isprva i spavalo. Onda se na tu kuhinju odostrag, slijeva, zdesna, pa i odozgo prigradivale i nadograđivale izbice, komorice, sobice. Sve to kada i kako se moglo. Kako su se radala i rasla djeca, tako se dodavali kubni metri prostora.

Grada je kućice svakojaka: drvo, cigla, lim i cement. Prozori i vrata raznih su veličina. Jedina dobra divlja loza: vitis, koja se ustrajno i zdušno penje preko svega, povezuje sve u neku cjelinu.

Nego duh je Đukina doma jedinstven! On i njegova žena, već vanjstinom podjednako debeljušni i rumeni, rekao bi, da su braća blizanci, a ne samo supruzi. A i ukusi su im jednaki, i mišljenje, i dobra volja, i duše!

Sav namještaj u kući sačinjen je s jedinim ciljem: da odgovara svojoj svrsi, a bez ikakvih zahtjeva o izvanjem izgledu.

Ipak ima u Đuke neka naročita vrsta »ukrasa«. To su natpisi. Posvuda je on stavio natpise. Đuka baš strastveno sabire ploče, pločice i kartone s natpisima, kakvi se stavljaju na razna javna mjesta.

Tako je Đuka uz ulaz na ogradu svoje kućice stavio ploču:

**PROLAZ DOZVOLJEN
DO OPOZIVA**

Na pasju je kućicu pribio limenu pločicu s nekog stupa električnog voda:

OPREZ! VISOKA NAPETOST!

Nađ kuhinjom piše:

**DOBRA DOMAĆA KOŠTA
U I IZVAN KUĆE**

U sobi je Đuka nalijepio na vrata karton:

**UMOLJAVAJU SE VJERNICI,
DA NE PLJUJU PO PODU**

A ispod svakoga prozora prišarafljena je emaljna pločica:

OPASNO JE VAN SE NAGNUTI

Osim sakupljanja takvih natpisa, još je Đuki no posebno veselje, da cijepi voćke i ruže. A i to na svoj način! On na isto stablo pokušava nakalamiti razne cjepove: da mu na istoj voćki rode bijele, crvene i crne trešnje; ili dugoljaste i okruglije kruške; pa žute i rumene jabuke. A na tri džbuna ruža pred kućom ima jedanaest boja i vrsta cvjetova.

Đukina žena podražava otprilike to isto u kućanstvu na taj način, da je svaki tanjur, svaka

čaša i svaki lončić za kavu drugačiji. Baš je čudno, gdje je našla toliko raznolikosti u oblicima i bojama suda!

»Higijenski je, da svaki član obitelji razlikuje svoju stvar!« tumači važno Đukina žena. I za napitak, koji nudi Anici i Milku, tvrdi: »Pokušajte! Ovo vam je sto puta zdravije od malinovca!«

A u čaše je metnula po žličicu nekakvog pekmeza od bazge, nalila vode i razmutila. Po boji podsjeća to Milka na neki lijek iz djetinjstva, tek se ne može domisliti, je li bio protiv kašlja ili protiv glista.

Nego treba se požuriti!

Anica bi htjela voćkice još danas prenijeti na Dugi Izbrežak i usaditi ih u već pripremljene jame.

(Šest su jama tamo iskopali; isitnili u njima zemlju; pomiješali ilovaču s nešto prašine sa ceste; a od susjeda, koji im je ono pokosio otavu, uzeli su stajskoga gnoja. Anica je još od kuće donijela ljsaka od jaja, te je i njih bacila u jame za voćkice.)

Kumu Đuki i njegovoj ženi vrlo je žao, što se Anica i Milko toliko žure... ali kad nema druge... Đuka hitro iskapa breskvice za prijesad. Gazi i gura lopatu duboko u zemlju uokolo svakog stabalca, vrti se i vrpolti. Debeo kakav jest, čini se kao da vježba neki smiješni ples.

»Za presadnice ne valja zahvaliti! Niti valja onome, koji ih presađuje, zaželjeti, da mu se sretno prime. Ureklo bi se!« Tako poučavaju kumovi kumčad.

I kumčad se oprašta od kumova:

»Dakle, zbogom bez hvale!«

»I put pod noge!«

Daleko je Dugi Izbrežak od Đukine kućice.

Anica je užarena. Bit će od brza hoda, žurbe kod posla i uzbuđenja, da breskvice presadnice srećno usadi.

Milko lopatom razgrće zemlju i redom pridržava stabalca. Anica klečeći, golim rukama zasipava svaki korijenak presadnice, da prstima opipava, nije li zemlja labavo nasuta, ili pak nagrnuta pretvrdo.

Mladom se mužu mili taj rad i još više njegova žena pri tom radu. Oduševljava se:

»Reci, Anice, ima li što ljepše od našeg Izbreška?!«

Žena se uspravlja, prihvaća za krsta i uzvraća suviše brzo:

»Lijepo bi bilo, da je Izbrežak ipak malo bliže gradu!«

Milko drži, da nije dobro čuo. Gleda ženu. A kako je ona čas prije bila suviše ražarena, tako mu se sada čini neobično blijeda.

»Anice, ti si umorna! Dići ću te na granu marelice, da sjediš, dok ja vratim susjedu lopatu.«

»Slabo bih se odmorila, ako bi mi noge višjele.«

»Ali na tle ne možeš sjesti. Zemlja je vlažna i hladna!«

»Ne brini! Prostrijet ću papir, u koji su bile umotane voćke.«

Milko meće lopatu preko ramena. Ide da je odnese.

Zgrbio se više no što je lopata teška.

To ga pritisla nenadana trpkost.

»Anica je prvi put prigovorila Dugom Izbrešku... I sve je ono izrekla, kao da to nije ona. Kao da govori tuđim glasom...«

Milko se odmah razumom prekorava: kako je bezrazložno i sitničavo, da zamjera Anici, što se nije dala djetinjasto posaditi na mareličinu

granu i što je bezazleno primijetila, da je Izbrežak daleko od grada.

I nije baš radi toga!

Nego muž podsvijesno sluti, da to iz njegove žene govori netko drugi.

On zastaje u hodu i spoznaje:

»To Vanička govori iz Anice! Pa da! Anica neko vrijeme Vanički pomaže kod nekoga venjenja. I Vanička to cijepi i presađuje u Anicu!«

Milko se trza. Osjeća, da Anica sada gleda za njim i da motri: kako on to starački korača i zastaje putem. Stidi se:

»Bahato sam se hvastao pred ženom, kako se nikada ne uzrujavam zbog sitnica. A ovo je sada sitnije od sitnice!«

I kako je dosada hodao sporo, tako se sada žuri. Hitro dolazi do susjeda, vraća mu lopatu, zahvaljuje za uslugu i brzo se vraća.

A žena mu se šćućurila na rubu ceste. Čini se kao djevojčica, kao dijete, kao sestrice, koju je on nekada znao naprtiti na leđa i nositi kući, ako bi negdje u susjedstvu zadrijemala...

IGRAČKA

Navika je Milkova da fućka, kad je nečim zaba-
vavljen, a fućkanje mu je muklo i nimalo lijepo,
jer uvlači uzduh u sebe i ponavlja sve jedno te
jedno.

Sada fućka, jer se bavi veselim poslom. Iz
ljepenke i šarenih papira (što ih je donio iz ti-
skare) izrađuje igračku, pravi model buduće
kućice na Dugom Izbrešku. Stijene će biti ruži-
časte, prozori i vrata modri. Za krov je našao
valoviti papir, u koji je bila upakovana žarulja.
Mladi se čovjek zabavlja dječaćkim ushitom, baš
kako je nekada izrezivao i slagao kućicu iz priče
o Ivici i Mařici, dvorac, u kome spava Trnoru-
žica, ili kako je lijepio kocku, stožac i valjak.

Već desetak večeri precrtava Milko pojedine
dijelove iz graditeljeva nacrtu, a jer hoće da u
modelu bude sićušno pokućstvo i namještaj, on
hoda naokolo sa ženinim »centimetrom«, vere
se i puza, te mjeri dužine, širine i visine postelja,
ormara, police, škrinje, stola, stolica i svega,
što ima u kući.

Anica se ne može pravo snaći i uživjeti u mu-
žev posao, jer su dijelovi modela nacrtani rasta-
vljeno, raskrečeno, ležeći i naglavce. Pita:

»Hoćeš li mi pokazati, što je što?«

»Dokora ćeš vidjeti. Strpi se još malo!«

Žena prima na znanje, odilazi da nešto radi
po kući. I opet priviruje i pita:

»Kada ćeš napokon svršiti, ako brišeš, što si
nacrtao i sve nešto preudešavaš?«

Milko je i sam nestrpljiv, što ne pogađa, kako
bi htio. Zato ne odgovara, nego fućka.

Mlada žena dotiče njegovu kosu oprezno,
kao da gladi kefu.

A kada je Milko već gotovo sve nacrtao, izre-
zao i prilično složio, te hoće da počne model
sljepljivati, onda mu nisu dosta njegove dvije
ruke.

Ali Anica se upravo jako uposlila. Izvadila je
iz škrinje sve rublje, ručnike, jastučnice i plahte,
pa ih slaže, reda i prebraja.

Milko ustaje od stola, prilazi ženi, stoji nad
njom i htio bi nekako da se ona požuri kod po-
sla. Pri tom opaža:

»Ove ručnike s crvenim prugama ne pozna-
jem!«

»I ne možeš ih poznati, kad sam ih tek jutros
dobila! Dala mi ih gospođa Vanička, jer sam
joj pomagala nešto vesti... Ona ima sve mo-
dro, pa joj crveni ručnici ne pristaju.«

»Neka nam samo dade sve što joj ne pristaje!«
smije se Milko: »Nama će već pristajati!«

Anica se opire:

»Ja se baš ne bih veselila, da mi rublje i sude
bude sviju boja i vrsta kao u kume i kuma
Duke!«

»A baš je to kod njih veselo!« misli Milko.

»Ne budi zamjerno... ali ja tamo nisam mo-
gla, da ne pomišljam na ono, što je na našem
likovu rekla gospođa Vanička.«

»Što je rekla?«

»To, da se na periferiji živi pomalo ciganski!«

»Naši bi kumovi i usred sredine grada živjeli,
kako ono veli tvoja Vanička,« tvrdi Milko i do-
daje: »Kada složimo model, vidjet ćeš, da će na-
ša kućica biti smišljeno skladna i dražesna!«

Mlada žena sprema nabrzo izvađeno platno u škrinju, da žurno pomogne mužu sastaviti taj model, koji će joj predočiti kućicu na Dugom Izbrešku.

Milko premazuje ljepilom bridove i upućuje Anicu, gdje da drži. I sam prima suprotne uglove. Stojeći pazi, da se što ne pomakne, ne iskri- vi i krivo ne prilijepi. Toliko se unosi u posao, da ne govori, čak i ne fućka.

Poradi tišine čuje se kako po krovu, zidu i staklima prozora pada kiša.

»Slušaj, kako lijeva!« hoće Anica da započne razgovor.

»Zalijeva nam presađene breskve!« veli muž i ne podiže pogleda s posla.

Žena zna:

»Ne treba sada presađnicama zalijevanja.«

Razgovor staje.

Milko prigleda postrance, je li ljepilo primilo. Glavom je taknuo žarulju nad stolom i zanjihao svjetiljku.

I sjene se unaokolo miču.

Anici se čini, da se njišu i stol i stolac, na kome sjedi. Kao da je u čamcu.

Nevoljko joj je to ljuljanje.

Zaklapa oči i još joj je neugodnije.

Moglo bi joj se smučiti.

Bit će, misli, da joj je u glavu navrla krv, kad se saginjala slažući rublje u škrinju, i od toga joj sada ta vrtoglavica.

Voljela bi ustati, izaći, srknuti gutljaj hladne vode. Ali mora držati bridove modela.

Koleba: bi li, ne bi li rekla mužu, kako joj je? ... On bi se suviše prepao, nije li bolesna? ... Ili se ne bi nimalo zabrinuo. Rekao bi, da to ona sebi uobražava. I zurio bi dalje u svoj model i fućkao ... A to bi joj onda bilo žao.

»Valjda se slijepilo?« kuša Anica maknuti ka- žiprst, ali se papir odljuštuje, i više se nalijepio

na njezine prste nego za ljepenku. To je ozlo- voljava, i dosadno je!

Ženi je zaista mučno. Počinje dublje disati i sad jače osjeća bljutavi vonj ljepila.

Morat će srknuti gutljaj vode!

Ipak još ništa ne kazuje mužu.

Strpljivo podnosi.

Čeka. I jedva dočekuje Milkove riječi:

»Sad možemo pustiti!«

Na jagodicama je Aničinih prstiju skrućeno ljepilo i ona se utiče izgovoru:

»Idem oprati ruke.«

Da ne zatetura, prihvata se za pokušstvo.

Milko toga ne zapaža, jer pregledava, da li se dobro prilijepila ljepenka i papir, što pred- očuje izvanje zidove njihove buduće kućice.

Anica se dulje ne vraća iz kuhinje, ali Milko može i sam ulijepiti unutarnju razdjelnu »stije- nu« od ljepenke između »sobe« i »kuhinje«.

A vraćajući se žena priznaje i ispričava se, kao da je nešto kriva:

»Nekako sam danas umorna ... Legla bih ... Ali ti još radi, ako te veseli ... Ja ću se okrenuti k zidu, da mi svijetlo ne triješti u oči, i zagnju- rit ću se u jastuke, da ne čujem fućkanje.«

»Kakvo fućkanje?« pita Milko.

»Pa ti, kad nešto radiš, uvijek fućkaš!«

»Tako? To nisam znao!«

Anica se vrlo brzo zagnjurila u krevet i ja- stuke, okrenula se k zidu, stište vjede, koliko čvršće može i uši zapušava dlanovima. Ipak vi- di, da svjetiljka gori, i čuje kako šuška papir. (Milko pazi, te ne fućka!). Jako osjeća blju- tavi vonj ljepila. I smeta je, što joj kucavice že- stoko biju. Ne traži žilu i ne pipa je. Kucavice same otkucavaju glasno u gležnjevima i u tje- menu.

Mlada se žena s toga uznemiruje. Straši se i boji bolesti, troškova liječenja, muževe zabrinutosti i neizvjesnosti.

A Milko baš ništa ne sluti. On se zabavlja svojom igračkom. Čak ne može, a da Anicu ne zapita:

»Spavaš li već?«

Žena bi se najradije pritajila. Ipak mora da se javi:

»Što mi hoćeš reći?«

»Pokazao bih ti, da sam zgotovio krov. Mogli bismo zataknuti malašnu okićenu grančicu i slaviti glihu, što je naš model pod krovom! ... Možda ću sutra naštampati maleni natpis:

ŽIVJELI KUĆEVLASNICI!

ŽIVIO GRADITELJI!

ŽIVJELI RADNICI!

»Sutra!« šapće žena. »Danas mora da je već kasno. Nemoj se ni ti premarati, da ne budeš sutra mamuran... I, molim te, iznesi ljepilo, jer zaudara...«

Milku je malo krivo, što mu je žena tako umorna. On bi se još igrao sa svojom igračkom.

Ali čim je legao: spava tvrdo i slatko.

Anica je preumorna. A ne može usnuti.

I sve je više uznemiruje ta besanica, i strah pred bolešću i neizvjesnost.

Srce joj dršće.

Strašno je osamljena u mraku i šutnji.

Prestrašena moli krunicu, Vjerovanje, Oče-naše, Zdravo Marije.

Po deset puta izgovara i razmišlja o tajni Začeca. Po deset puta o trudnoj Majci, koja je blagosloveni Plod utrobe svoje idući u pohode nosila...

MUŠTARDA

Četiri četvorine sunčanog svijetla podno stro-pa bude Anicu iz zdravoga sna. Od suncem obasjana zida okreće ona pogled k prozoru i čudi se:

»Zar je već dan?... Sunčani dan iza jučerašnje kiše?... A meni više ne lupa srce ni žila kucavica. Nisam bolesna. Odmorena sam i zdrava. Zdrava i vesela. Jogunasto vesela, jer sam zdrava!«

Milko još spava, kao da se od sinoć nije ni pomaknuo.

Anica ga gleda, ne bi li ga prenueo sâm njezin pogled.

Milko spava.

Mlada žena prislanja svoje lice uz muževo.

On jednako spava.

»Pospanac! A sinoć nikako u krevet od svoje igračke!«

Anica hoće da vidi model kućice, što ga jučer nije pravo pogledala.

»Divno!«

Na crvenom je krovu plastični dimnjak... Vratašca se i prozorčići mogu otvarati... Pod kuhinjskim je prozorom klupa i na njoj zelenkastožuti žir, što predstavlja tikvu. Kapica od žira je zdjela. Do zdjele je nož.

Anica pipa malim prstom, može li se nož maknuti ili je naslikan?

Tako je ona dirala jaslice, dok je bila dijete na selu.

Od Badnjaka do Triju Kralja bile su u »Božjem kutiću« povrh stola jaslice umjesto križa. I svako su se jutro djeca nanovo radovala jaslicama. Poskakala bi iz kreveta, popela se na klu pu i gledala maloga Isusa na slamici u štalici, i kipiće Majčice Božje i starčića Josipa i redom svakoga darovnika. Bilo je sve tako maleno i drago, da su morali pastire prstićima doticati i pomilovati ovčice, što ih oni nose Djetešću Isusu.

Gledala bi djeca jaslice, sve dok ih nije stara baka potjerala:

»Gubite se otale! Ne smiješ pred malim Bogom stajati neumiven, nepočestljan, bos i goll!«

A kad bi se sada Milko prenuo oda sna, i on bi se pobjao, da mu se žena ne prehladi... Svagda je on opominje, neka ne hoda hladnim podom bosonoga!

Zato se Anica žurno vraća u postelju. Baš skače u nju kao derište i obijesno budi muža poljupcem u usta. I križa muža i sebe i govori jutarnju molitvicu naučenu u djetinjstvu, a tik iza: — »Amen!« — nadovezuje:

»Divno si načinio našu kućicu od papira!«

Milku je milo. Sjeća se, kako ga je malenog majka križala. I neobično mu je. Jer ga je žena samo dva ili tri puta u životu poljubila ovako sama od sebe... inače uvijek stidljivo čeka, da on poljubi nju.

»Svida li ti se modelić?« hoće Milko da još jednom čuje pohvalu.

»Silno mi se sviđa!... I moramo proslaviti glihu, kako si rekao!... Otkinut ću grančicu asparagusa, okititi je nitima crvene, bijele i modre svile, kao što radnici kite granu trakama svilenog papira. Zataknut ćemo okićenu grančicu na

vrh krova i onda... onda, ne znam, kako se dalje slavi gliha...«

»Ne znaš? O, a ja sam gledao tolike glihe, dok je moj otac izrađivao stolariju po novogradnjama!« I mladi se čovjek spominje tadanjeg osjećaja svoje dječачke povrijeđenosti: »Baš sam ih samo gledao, i svagda mi je bilo krivo, što glihu slave tesari kada dignu krov i na brzu ga ruku pokriju crijepom, i s njima još oni zidari, koji su tek sagradili grubo zide... dok svi ostali dolaze na gradnju poslije glihe... ma da pravi posao obavljaju upravo oni zidari, koji žbukaju i glade, pa stolari, limari, staklari, slikari, ličioci, pećari...«

Anica ponavlja pitanje:

»Pa kako onda tesari i zidari slave glihu?«

»Tesari sabiju dugačak stol iz dasaka na gradnji. Zidari slože od cigle kao neko ognjište i nalože vatru s otpacima drva... A kućevlasnici pošalju bure vina, dosta bijeloga hljeba i stotinjak pari kobasica-hrenovki. Te se hrenovke kuhaju na onom ognjištu u limenom loncu velikom kao onaj, u kome se pere rublje.«

»Mi bismo onda bili kućevlasnici?« izgovara glasno Anica.

»Pa da! Tek što će našu kućicu graditi dva ili tri zidara i tesara, pa ne ćemo kupovati odmah sto pari hrenovki.«

Anica pljeska rukama i žurno sjeda u krevet:

»Znaš, Milko, čega sam se sjetila?«

»Čega?«

»Kako su mi prijale hrenovke! Malo smo ih kada na selu okusili... Tek kad bi ih donio moj najstariji brat iz grada... O, kako smo ga čekali, ako je pisao, da će doći! I nitko se od djece nije ni za što na svijetu dao u krevet!«

»A baš je svagda donosio hrenovke?«

»Hrenovke i ruskoga čaja, šećera i ruma!...«

Čitava je kuća divno zamirisala neobičnim mirisom, kad se kuhao čaj i hrenovke. Taj je miris bio ljepši od jela i pića.«

»Anice, večeras ću pojesti pregršt hrenovkil«

»S muštardom! S pravom, domaćom muštardom!« dodaje Anica. »Mislim, da bih danas mogla muštardu srkati žličicom natašte... A nekada mi je bilo žao, što ljudi muštardom kvare hrenovke... Žao mi je bilo grožđa, što ga gnječe, da bude kiselo vino. Još žali je mi bilo slatkoga mošta, kad bi ga stara baka kuhala, da se zgusne i onda u nj usula ljutu gorušicu.«

»Dakle!« zaključuje Milko. »Ja ću se pobrinuti za vino večeras, a ti kupi bijelog pekarskoga hljeba, hrenovke i muštardu!«

»Da samo dobijem pravu, domaću!«

»Bi li na »glihu« pozvao kuma Đuku?«

»I Vaniće?«

»Jok! Vaničke mi je dosta bilo na likovu!«

»Ali i oni su svjedoci, pa bi se mogli uvrijediti.«

»Onda ćemo slaviti sami! Jer tko bi i shvatio našu djetinjastu radost i naše igranje?«

»Joj!« kliče mlada žena ogledavši se na budilicu. »Gledaj, koliko je već sati, a mi u postelji, kao da je nedjelja!«

Oboje skaču iz kreveta. Anica, da nabrzo zgrije mlijeko, Milko, da se umije i uredi.

I kolikogod se žuri, Milko se smije:

»Da me vidi pokojni ujak Mile, kako se perem, rekao bi: — Pazi, pazi, da ne sapereš sa sebe sveti Krst! Pa da! Tri mlazića vodice na obraz. Što je manje, to je lijenost; a što više, to je gizdost!«

Na odlasku ljubi Milko svoju ženu po tri puta i govori joj: »Mačkica!« Smiješna mu je. Svagda se inače budi prva, pa mu daje zajuttrak potpuno odjevena i spremna, da i ona izađe. Sada je smiješno čupava. Ispod crvena vunena rupca

proviruju bijele ruke. Papuče je natakla na boso noge...

Kada je Anica već sama, umjesto da se umiva, češlja i oblači, pa da pode tražiti pravu, domaću muštardu... Anica ne može odoljeti... ona i opet promatra dragu igračku, koja joj sasvim drugačije od svakoga pripovijedanja i od svake crtnje predodžuje buduću njihovu kućicu na Dugom Izbrešku.

Mlada žena uzima model u ruke. Podiže ga u pramen sunčanih zraka. Okreće kućicu polako. Neka je sa sviju strana obasja sunce!

TROŠKOVNIK

Šaljivo je hodati gradom za guste jesenje magle. Ulične i tramvajske svjetiljke i automobilske reflektori upaljeni su prije vremena, ali ne svijetle ozbiljno, nego trate svijetlo, da sebe preuzetno okite aureolama. Promet puže. Automobilima je najvažnije, da bez odaha gaču, ročku i muču. Tramvaji zvecaju i prezvanjaju. Kočijaši vodaju konje za hamove i sve podvikuju: Hop, hop, hop! — Pješaci rone iz magle tri koraka pred nama i opet se tri koraka iza naših leđa gube u nju... Sve to izaziva, da bi i najtrezniji čovjek počinio neku psinu.

Milko se smije sam sebi:

»Ta magla baš pristaje zamagljenosti u mojoj glavi!«

Graditelj (onaj Milkov znanac) stigao je napokon da izradi troškovnik, pa mu ga je danas predao. Osamnaest ispisanih stranica kancelarijskog papira! Naslov je troškovniku:

*GRADNJA STAMBENE KUĆICE
NA DUGOM IZBREŠKU*

za gosp. i gđu Milka i Anicu...

A raščlanio je graditelj tu gradnju na zemljoradnje, na radnje zidarske, tesarske, pokrivačke, limarske, stolarske, bravarske, staklarske, ličilačke, pečarske, soboslikarske, pa još svaku od tih radnja na razne stavke sa zbrajanjima i množenjem. Na kvadrate se nabacuje žbuka. Na

kubike iskapaju grabe... Milku se zamaglilo u glavi.

Na koncu je konaca i pri dnu osamnaeste stranice zbroj svih tih brojaka — zaokružen (»paušalno«): Din 25.000.—, slovima dvadeset i pet tisuća dinara.

Milku se ponovo zamaglilo.

»Toliko novaca na okupu nisam još nigda vidio, a kamo li posjedovao!«

»Najedamput niste!« smiješio se graditelj, dohvatio oštro našiljenu olovku, da računa i ponovi onu svoju mudroliju, kojom je već bezbroj puta začudio, ohrabrio i čak oduševio one male ljude, koji živo žele sebi sagraditi krov nad glavom — ali se prestraše troškownika.

»Najedamput još niste imali tolike svote u ruči, ali je kroz vaše ruke prošlo već mnogo i mnogo više novaca... Na primjer: pokušajte zbrojiti, za koliko ste dinara ukupno popili samoga mlijeka! Vi volite bijelu kavu i za večeru, zar ne?«

»Da!« priznaje Milko.

»No, onda vi popijete oko tri četvrti litre mlijeka na dan. To je po današnjoj cijeni 1 dinar i 87 i pol para. Nije mnogo, zar ne?«

»Nije.«

»Ali pomnožite taj iznos s brojem dana u godini, s 365, i eto godišnjeg troška od Dinara 684.37.«

Graditelj je sve računao napismeno, na naleđu troškownika. (Zna on, da će Milko sve to kod kuće pokazivati ženi.)

»Vama je dvadeset i šesta godina, zar ne?« pita graditelj Milka.

»Dvadeset i sedma.«

»Dobro, dakle množite... i naći ćete, da ste do sada potrošili na samo mlijeko ništa manje nego Din 18.478.—! A još nisam uračunao prestupne godine.«

Milko se istinski začudio.

Graditelj je po prokušanoj metodi nastavio:

»A recite: koliko plaćate svome kućegazdi mjesečno stanarine za svoj stanić?«

»Prema cijeni stanova u gradu ne odviše. Tri-sta pedeset dinara.«

»Dakle, godišnje Din 4.200,« izračunao je graditelj, uzdigao glumački ruke i uskliknuo: »Pa vi u nepunih šest godina izdate za stanarinu upravo toliko, za koliko biste izgradili svoj vlastiti dom!«

Milko se snebiva i provjerava račun:

»Zaista! U šest godina platim ja kućevlasniku Din 25.200.—!«

»Ako dodate još i kamate na amortizacioni zajam, opet ćete svoju kućicu isplatiti u nekih osam do devet godina. A šta je to vama i vašoj gospodi ženici, kad ste još mladi?!«

Milko je već toliko ohrabren i smion da tvrdi:

»Mogli bi mi otplaćivati i veće obroke, pa isplati-ti kuću i prijel!«

»Dabome!« tapša graditelj Milka po ramenu, i Milko se s troškovnikom u džepu i samopouzdanjem u grudima žuri kući.

I sve mu je veselo i šaljivo. Računa još koje-šta u glavi, ali mu se brojke brkaju i zamagljuju. Smije se zbog toga sam sebi. I magla mu je ša-ljiva. Dolazi mu te bi izveo neku djetinjastu vra-goliju: trubio bi s automobilima; zvonio s tram-vajima; s kočijašima podvikivao: Hop, hop, hop!

Došavši do kuće Milko gazi sve po tri stepe-nice i tako se brzo popeo do trećega sprata, da mu se čini te je ušao u stan gospođe Vanića (u prvome katu), a ne u svoj vlastiti.

Čini mu se to, jer je (kao nikada) u kuhinji mrak i vonja po sirćetu.

Baš se zato ne usuđuje upaliti svijetlo, nego se vraća na stubište, da vidi, nije li promašio vrata.

»Zar to nisi ti Milko?« javlja se iz tmine Anica.

»Ja sam. Ali zašto je ovdje mrak. I kakav je to miris?«

»Zaboljela me glava, pa sam stavila oblog od octa. Ali sad mi je već bolje.«

»Sigurno si glačala rublje, pa ti je to od ugljena.«

Anica je povrijeđena, što joj muž tobože zna, kako je ona sama sebi skrivila, da je boli. Veli suho:

»Glavno je, da mi je sada bolje.«

»Pa da!« prihvaća Milko suviše brzo i u istom se dahu veseli: »A ja donosim gotovi t r o š k o v-n i k.«

Anicu još više vrijeđa, kako se to njezin muž premalo zabrinjuje za njezino zdravlje. A nju već treću sedmicu hvataju takve nenadane oma-glice i mučnine; krv joj navire u glavu i srce se uznemiri. Tjeskobno joj je, strepi i boji se: ka-kva li joj to bolest prijeti.

Večeras ju je čak gospođa Vanička na stubištu zaustavila i izravno upitala:

»Oprostite, draga mlada gospođo, što ću vam reći — zar vas vaš muž ne bi odveo k liječniku? Vi sigurno imate pravo na nekaku radničku bo-lesničku potporu, pa vas to ne bi ništa stajalo.«

Anica se požurila u svoj stan pred ogledalo. Ražalila se sama nad bljedoćom svoga lica i tamnim podočnjacima.

Pa kao što je vidjela u gospođe Vaničke: na-krasila je octom ubrus i ovila ga oko glave.

Utrnula je svijetlo, da se više ne zagleda u zrcalo i u tmini sve više strahovala, pa očeki-vala da dođe Milko s nekom utjehom.

A nesretnik Milko ne sluti ništa od svega toga. Ne zapaža, da bi trebao saučestvovati i tješiti ... On samo prevrće osamnaest ispisanih stranica troškovnika i čita glasno — cijene.

To što mu žena uporno šuti, tumači da se i ona prepala velike konačne svote.

I gotovo se raduje, kako joj zbog toga može ponoviti onu graditeljevu mudrost. Baš i podražuje njegovo smijuckanje:

»Dvadeset i pet tisuća dinara nisi ti još nigda vidjela na okupu, a kamo li imala u ruci! Zar ne?... Najedanput nisi! Ali je kroz naše ruke prošlo već mnogo i mnogo više novaca!... Na primjer: izračunajmo, za koliko si ti ukupno dinara popila samoga mlijeka?... Bijela kavica, to je tvoja slabost, zar ne?... No, ako ti popiješ dnevno tri četvrtine litre mlijeka, a litar je po dva i po dinara, onda si ti u svojih dvadeset i sedam godina života zapila osamnaest i po tisuća dinara!«

Anica se protivi:

»Nas o b o j e popijemo jednu litru mlijeka na dan, a litra je po dva dinara, a ne po dva i po. I meni nije dvadeset i sedam godina, nego dva deset i tri...«

Iz ljutine zapada Anica u plač.

»Spočitavaš mi? Brojiš mi zalogaje i pišeš u troškovnik?! Moju »bijelu kavicu« nazivaš mojom slabošću! A to je sve i jedino, što ja još sebi priuštim!... Na svemu drugome štedim... Zima je, a ja nosim opravu od perkala. Svitera nemam. Kakav mi je kaput?... I čarape krpim sate i sate, doklegod mogu!...«

Milko se ne snalazi. Nespretno se opravdava:

»Ali Anice, ja svega toga ne zapažam...«

»Na meni ne zapažаш ti ništa! Ali zapažаш, kako ona ulagačica ima fine čarape i svilene bluzice. Zapažаш, kako ona uza stroj stoji u crnoj kuti s poderanim suknenim papučama na bosim nogama, a kada izađe iz tiskare, opažаш, da se iskukulji kao iz ružne čahure lijepi leptir...«

Milko ne prepoznava svoje žene.

Anica zaista plače:

»Ti na meni ne zapažаш ništa, a već t u d i l j u d i o p a ž a j u!...«

»Kakvi t u d i ljudi? Što zapažaju t u d i ljudi?«

Anica ne može više ništa izreći mirnim glasom.

Milko je u čudu motri. Ne vjeruje, da mu to žena tako gorko plače... I čemu?... Čak mu je u početku malo smiješno, što nariče: — U, u, u! — kao da podražuje automobile u magli... Onda mu se čini, da bi je morao prekoriti, kao sito derište, koje gura prste u kašicu... Najzad mu je žao žene:

»Anice, ti si bolesna. Ja ću rasporemiti krevet, pa legni.«

I Milko je u sobi za čas raskopao postelju, iznio ženinu spavaćicu, da se ugrije uz štednjak.

Otkopčava ženi haljinu na leđima. Pomaže joj skidati cipele.

Anica još ljeca na mahove, tiho, kao rasplakano dijete.

Kako je Milko sagnut, dotiče mu žena rukom kosu i jedva čujno izgovara:

»Ti si, Milko, dobar...«

Milko ostaje prignut. Pričinja se, kao da nije ništa čuo. A misli:

»Jako me voli, kad je tako — ljubomorna!«

KLIZAVICA

Malo se kada desi da sustanari Vanić, Kuštreba i Milko idu zajedno od kuće kao jutros, ma da im je dobrani komad puta zajednički i posao im počinje u isto vrijeme. (Kancelista Vanić odlazi u ured znatno ranije; Milko ide u tiskaru lijepo na vrijeme; dok se Kuštreba u lijevaonicu otprema svagda u posljednji čas).

Jutros je studeno i klizavica. Čovjek se hođajući po poledici ljuti sam na sebe. Nikome nije do razgovora. Ljudi idući uporedo šute. I trojica bi sustanara koračala klizavicom šutke, da Kuštreba ne reži:

»Pasji život!... Čuko aport! Ovamo te! Lezi! Puštaj! Kuš čuko!... A ja i nisam dresiran kao drugi!... Ja preko reda zalajem i ne slušam... I odbjegnem od kuće, pa lunjam gradom kao prebijeno pseto... Ali se opet i opet vraćam... U nas je muškaraca takva pasja vjernost, da se svagda vraćamo domu...«

Kuštreba zastaje u hodu, ma da je hladno i kasno. Nehotice zastaje zbog misli, što će reći:

»Baš kao psi kućni čuvari tako mi muževi čuvamo dom... Mi muškarci čuvamo dom i obitelj, a ne žene!... Pasja nas vjernost veže uz ženu i porodicu (ako i poševrdamo kadgod). A najjači je za nas lanac — dijetel!»

Vanić i Milko požuruju hod.

Kuštreba ih slijedi i dokazuje.

»Ja to ne govorim napamet iz svoje glave! Evo vam novine, pa čitajte!... Čitajte i recite: koji bi od nas muškaraca smio tražiti, što javno istu žene? I to ne jedna, ne dvije, nego čitavi ženski savezi!... Ono o neradanju!... Mi se muškarci ne usuđujemo dirati tako u živote. Bojimo se krvi... Dijete je nama obaveza na poštenje i savjest. Ako se desi, mi preuđavamo sav svoj život, pa bilo što bilo!... A žene, i oni njihovi ženski savezi, vele prosto: — Ukloni, pa nikomu ništa! — I onda se još priča o ženskoj nježnosti i stidljivosti, i da je žena rođena za materinstvo i dom!«

Milko pokušava ublažiti:

»Premnoge žene danas i nemaju doma, nego tek iznajmljeni stan, ili čak namješteni sobičak, kako će onda biti zdušne domaćice?«

Kuštreba prekida:

»Šta vi znate o ženama?!... Vaša je još mlada, a dok je žena mlada i ljepuštija, ona je i bolja i pitomija. A čovjek se je i onako drži kao čičak pasjega repa... Ali čim žena postaje starija i ružnija, to ona biva i gora i grublja. I baš tada sve silovitije ispravljava: kako je ona naša z a k o n s k a ž e n a!... Kao da se čovjek može veseliti škrinji za drva u kuhinji, ili flanelskoj kućnoj haljini na klinu?«

Vanić se pobojava, da će se možda ogriješiti o suprušku revnost, ako ne izjavi:

»Molim lijepo, moja je gospođa vrlo domaćica!«

Kuštreba se smije, kao da štekće:

»Ha, ha, ha! Znamo!... Ona umata svjetiljku u velo, kao mladu za svadbu, da ne bi na nju sjela muha (na svjetiljku). Na stolice navlači platnene haljetke, a na kvake pletene čarapice, da ih ne okalja čija gola ruka... Ha, ha, ha!... A je li istina, da vas žena noću probudi, ako se u snu prežestoko prevrćete — da ne biste poderali plahu?...«

I bez pozdrava i opraštaja zakreće Kuštreba put svoje tvornice.

Milko se spominje, kako bi takvom zučljivcu njegov pokojni ujak Mile rekao: — Jesi li se ti, sinko, jutros prekrižio? Ako nisi, prekriži se. Ako jesi, prekriži se još jedanput, jer te se Božje križanje slabo primilo.

I Vanić ubrzo skreće na drugu stranu, te ostavlja Milka, da sam dalje korača klizavicom. Ali Milka ne ostavljaju Kuštrebine napasne misli: kako to žene postaju sve gore!... Kopa to u njemu. I on iskapa iz podsvijesti sve trpke zgrade posljednjih dana. Napose onu sinočnju.

»Kako li je Anica upamtila ono o ulagačici, koja se iz ružne čahure iskukulji u lepiricu?!... A bilo je to rečeno jednom sasvim uzgredno i baš kao spočitavanje djevojci: — Otkuda jednoj ulagačici pare, da kupuje pomodne tanane čarape i svilene bluže?»

Sada Milko spozna je, kako je nelijepo odgovorio djevojku pred ženom.

»Jer i ne treba toliki novac za te jedne čarape, što ih djevojka tako pomno čuva i pri poslu skida. A jeftine su i one bluzice na svagda istu suknju. Kolišna je djevojka, dostaje joj pedelj svile — lažne »svile«, što se pravi iz drvene celuloze kao i papir.»

Milko prekorava sama sebe:

»Ta ulagačica provodi sve dane svoje mladosti u polupodzemnoj mračnoj strojarnici. Tu i ruča »iz papira«. A tko zna, u kakvom podzemlju noćiva? ... Osam i više sati dnevno prestoni ona na tiskarskom stroju, koji tutnji i potresa joj mozak i utrobu. Ulaže arke. Ili gazi zaklopni stroj, kada joj taj posao odrede — ne pitajući: može li toga dana izravnati krsta ... I nitko nikome ne zamjera, što su obrazi tog djevojčeta sivo-blijedi i usne bez kapi krvi ... Ali strašni je sud sudi i osuđuje, ako djevojčce poželi: da joj

ono pola sata, putem od tiskare do noćišta, obrazi i usne budu rumeni i da joj crnu radničku kutu odmijeni komadićak odjeće življe boje...«

Milko se nenadano sjeća, kako je ta mlada ulagačica jednog dana plakala ... Stroj je časkom stao, dok je on obavljao korekturu. I djevojka je stigla da pročita neku novinsku pjesmicu na arku, što ga je čas prije ulagala ... I rasplakala se nad prvijencem nekoga nadobudnog lirika, što tuži: kako je čovjek u velikom gradu sam. Među tisućama osamljen i očajno sam ...

Milko misli:

»Gle, dane, tjedne i mjesece živim ja u istoj tiskari s ljudima radnicima i radnicama, najbližim drugovima po poslu. Pa šta ja znam o njihovim životima, o njihovim brigama ili sitnim radostima? ... Ništa! ... Jer ne pitam, niti se brinem za njih. Sebično sam zabavljen samim sobom ... Zapažio sam i oklevetao djevojku radi čarapa i bluže, a zaboravio sam reći, kako je ona plakala sa svoje osame.»

Ulazeći u tiskaru Milko silazi u strojarnicu, prije nego će poći gore k svome lajnotajpu.

Ništa ne će reći maloj ulagačici. Niti pogledom se ne će odati, kako mu je žao, što ju je odgovorio ... Hoće tek da je vidi ...

Nego na stubištu susreće on mašinistu, svoga vjenčanoga kuma Đuku.

I već mu je na jeziku da rekne, kako ide popraviti neki slog u stroju. Umjesto toga veli:

»Kume Đuka! Jako bih rado da se posavjetujemo! Graditelj je dovršio troškovnik.»

»Oha? Ti dakle s graditeljem?»

»Znanac mi je, pa ne će računati! A grada je jednako skupa, zidaš li nasumce ili po pametnoj osnovi.»

Kum Đuka prijeti rukom:

»Nije li to nešto uvredljivo po mene?»

Milko se snalazi:

»Ti si kume meni dao pobudu i najprvu osnovu i toga ti ne ćemo ja i moja Anica nigda zaboraviti!... Sada bih se rado s tobom posavjetovati. Dođi nam u nedjelju. Dovedi i kumu!«

Kum Đuka cmakće jezikom:

»Klali smo. Donijet ćemo sa sobom krvavicu i jetrenku, a Anica neka pripremi kiselog zelja.«

JAMAC

Dok u kuhinji veselo cvrče domaće kobasice i još veselije čereću Anica i njezina kuma — u sobi kum Đuka i Milko razgovaraju ozbiljno i važno.

Pregledali su troškovnik i odlučili: da se kućica na Dugom Izbrešku gradi čim mine smrznutost i prestanu aprilske kiše. Jer je šteta trošiti na stanarinu, umjesto da se novac što prije ulaže u gradnju.

U gotovo pola godine (do svibnja) Milko će i Anica još nešto malo prištedjeti. Svega prema troškovniku ne treba odmah izvesti (dvostruki se prozori mogu nabaviti tek pred narednu zimu; ličenje se može odgoditi; potkrovlje ostaje neizgrađeno). Ipak će trebati gotovine petnaest tisuća dinara.

Ispod kuhinjskih vrata krade se u sobu krepki miris kiselog zelja i pečenih kobasica, i čuje se ženski smijeh.

Muškarci govore o z a j m u. Dobit će ga od Tipografske zadruge na mjenicu uz 9%. Kum je Đuka u ravnateljstvu, a bit će i prvi jamac.

Ali: potrebna su dva jamca!

Da za to zamole kancelistu Vanića?

On je drugi svjedok kod kupoprodaje zemljišta — ali drugo je biti svjedok, a drugo jamac!

Ako bi Vanić stisnuvši srce i pristao, prevrtao bi se od brige po krevetu, da bi i gospođa

Vanička morala probditi mnoge noći opominjući ga: neka joj ne dere plahte.

Ali t k o da bude drugi jamac?

Zaista je čudno i žalosno, kako čovjek u velikom gradu među tisućama stanovnika živi osamljen.

Kuhinjska se vrata rastvaraju širom.

Anica unosi dugački tanjur krvavica i jetrenki, a kuma iza nje u jednoj ruci zdjelu kupusa, u drugoj tanjur krumpira.

Obje su žene zajapurene. Kuma debeljušna i masna lica, kao da je pudrovaču zamijenila kobasicom. Anica lijepo rumena i sa sjajem u očima, jer joj je kuma vani rekla nešto vrlo veselo i lijepo.

S pogleda na ta lica i kobasice mora se i najzabrinutiji nevoljnik udobrovoljiti i razveseliti.

»Samo, Bože, zdravlje, da ove darove po darežljivosti Tvojim možemo uživati!«

I uživaju ih.

Poklopili su se nad tanjure, da zaboravljaju pohvaliti kobasice i kumu, koja ih je pravila i donijela.

Zato kuma sama pita:

»Šta velite? Prija li vam?«

Kum Đuka prvi odgovara svojoj ženi:

»Gutamo bez riječi! To je najbolja hvala!«

»Ja sam čak zaboravio misliti na jamca!« dodaje Milko.

»Kakvog jamca?« pita Anica.

»Drugoga! ... jer trebamo dva potpisa na mjenicu za naš zajam ... Kum Đuka je dobar i sam je obrekao prvi jamčiti. A jamčiti nije što i svjedočiti, pa mi je teško tražiti to od Vanića ili koga drugoga.«

Anica se dovoljno ne zabrinjuje za drugog jamca. Važnije joj je, da Milko natoči u čaše vino.

Po masnom jelu svatko je žedan, pa se rado kuca s kratkim pozdravom: — Dobro nam došli! i —: Bolje našli!

I još se uz jelo ne stizava razgovarati.

Onda Anica odlazi u kuhinju i na velikom okruglom tanjuru unosi fanjke naslagane kao triješće i posute šipkim šećerom kao injem.

Kum Đuka udiše duboko, da omjeri koliko mu još uzduha stane povrh puna želuca.

Milko govori kao da glasno misli:

»Da umolimo Pavlina?«

»Šta?« pita Anica.

»Da bude drugi jamac!«

»Tko vam je Pavlin?« hoće da zna kuma.

»Sustanar iz prizemlja lijevo ... Stalni je državni namještenik: željezničar. I dijelak očevine ima na selu ... Prodao bi je i također sagradio sebi kućicu, veli, da ga mnogo ne premještaju po potrebi službe.«

»Zovnimo ga gore!« predlaže kum Đuka: »Zgodnije je s čovjekom razgovarati, kad ima štogod prigristi i gucnuti.«

Milko odlazi po Pavlina.

I za čas se vraća s čovjekom u staroj željezničarskoj bluzi i papučama, a s utrnutom lulom u džepu.

Pavlin je po ručku na stubištu pušio i popušio.

Kad vidi, da su kod Milka »gosti«, nešto se smeo.

I Milko i Anica su smeteni.

Zato kumovi svojskije prijanjaju uz budućeg jamca.

Kuma donosi čisti tanjur i sama meće na nj kobasice, nudeći:

»Ne zamjerite, gospodine (prečula sam ime), ako vam nudim kobasice. Sama sam ih svojim rukama pripremila, punila, kuhala i pekla.«

Pavlin ne zamjera, prihvaća ponudu i (ma da je po ručku) slasno jede.

Kum Đuka toči mu vino.

Anica želi: »Dobar tek!«

A Milko smišlja: kako li će i kada »zaskočiti« Pavlina, da mu bude drugi jamac. (U kinu je vidio, gdje divlja zvijer zaskakuje na sirotu gazelu pri pojlju.)

Kum Đuka je međutim svijestan, da je on to dužan obaviti u ime Milkovo i Aničino. Tek i on ne će govoriti čovjeku u zalogaj. Čeka dok Pavlin pojede. A to traje dobrano dugo.

Ali s posljednjim zalogajem u ustima Pavlin već počinje s duhovnim razmatranjem:

»Peti od sedam grijeha vreba kao zmija za petom Njezinom. A i najpravedniji pravednik sagriješi sedam puta na dan. I strašna je kriza baš radi grešnika sašla u našu suznu dolinu, kao sedam mršavih krava iz sanovnika.«

»Sve po sedam?« učtivo se čudi kuma.

Kum bi htio navrnuti na svoje:

»Ni kriza, niti druga zla ne bi bila tako teška, kad bi čovjek htio lijepo pomoći čovjeku...«

Pavlin razmatra dalje:

»Skupost ili sebičnost drugi je grijeh, ali prva je oholost! Gizdavi oholice pojedaju sve jabuke, da budu kao Bog. I oni kao Usud na peći (onakvoj seljačkoj peći, na kojoj se može sjedjeti!) sa željeznim trbuhom i glinenim nogama razbacuju zlatnike ili Judine srebrnjake, i viču: — Kako meni danas, tako vama dovijeka! — To je kriza!«

Kum Đuka pokušava opet na svoje:

»Po Anicu bi i Milka bilo dobro, da im Usud dobavi nešto novaca. Gradili bi proljetos kućicu. Moraju se za vremena pobrinuti...«

Pavlin se ne da odvratiti od svoga:

»Brinemo se mi, i previše se brinemo za tijelo, a premalo za dušu. Ne mislimo mi, da smo drvo

s granama, na kojima ptice viju svoja gnijezda. I nijedan vrabac ne će pasti s krova, ako mu to nije suđeno!... Moja žena često jauče: — Joj, joj, šta će biti? Šta? — A ja nju poučim: — Ništa ne će biti, nego šta nam je suđeno! I umrijet ćemo kada izgori sve ulje u našim svjetiljkama. Ni prije ni poslije. Ali tko zna: je li više ulja u tvojoj ili u mojoj čašici? Mi toga ulja ne možemo pridodati, kao što ga zvonar ulijeva u vječnu luč pred glavnim oltarom... Eto, hvala Bogu, porodili smo sedmero djece i petero je od njih već u onom kraju, Božjem raj, gdje se dušice šecu. Anđelci! A jedna mi je kći pri banovini tipkačica, a sinove sam sretno gurnuo k željeznici, gdje sam i sam. Tu je stalna plaća, doplaci na ženu i djecu, i za starost mirovina. Sirotinjski, ali jest!«

»Pa neka vas sve zajedno Bog poživi!« kuca se Đuka s Pavlinom: »I kada ste ovako zbrinuli sebe i svoje, pomognite i susjedstvu, da sebi osiguraste mjestance gore pri svetom Petru.«

Pavlin se rastužuje.

»Slabo će pri svetom Petru biti s nama željezničarima! Mi nemamo ni svetka ni petka. Baš nedjeljama imamo najviše posla s izletničkim vlakovima. A u tim vozovima vozimo najviše grijeha... Slabo smo mi željezničari poučeni o vjerskim dužnostima i oprostima. I čudo je, da se češće ne događa ono od pretpošte nedjelje između 21 i 22 sata u vlaku broj 114.«

I sada Pavlin razrađuje na svoj način i s naročitom opširnošću svima poznatu novinsku vijest, i odmah nadovezuje sadržaj jutrošnje propovijedi. (Propovjednik bi se začudio, što li je to propovijedao!)

Onda Pavlin vadi svoj željezničarski sat, prepada se, kako je kasno, a on ima noćnu službu, pa bi još malo »pogledao pod kožu« (spavao). I kao da mu je za dušu, brzo se oprašta i žuri.

Ni kumovi se ne snalaze.

Anica su i Milko klonuli već prije.

»Otprhnuo jamac kao vrabac!« kuša se šaliti Đuka. »Jamac dolazi od riječi: j a m a. Svatko se boji, da u nju ne padne!«

IZNENAĐENJA

Nesanica zbog crne kave; žgaravica po masnom jelu; neimanje drugog jamca... to je Milkov ponedjeljni mamurluk.

A u tiskari je naišao na usplahirenost i uzbuđenje.

Saznalo se, da je noćas jedna ulagačica ove tiskare uhićena zbog skitnje.

»Koja?«

»Koja ne će jutros doći na posao?«

Debeljušni mašinista (kum Đuka) presuđuje i pogađa:

»Zna se, da će nožice u svilenim čarapama odskakutati na vražju stazu... Šteta djevojčice!«

Netko odšaptava: — Šteta! — Netko šuti.

I za čas već tutnje tiskarski strojevi i klepkaju lajnotajpi... kao da u ovoj tiskari nije nigda bilo ulagačice, koja se iza posla iz crne kute i papuča iskukuljila u šarenu lepiricu.

U Milka je taj događaj pojačao mamurnost:

»Ja u svijetu vidim sve ljepše i bolje, nego što je u zbilji... Oduševim se. Zanosim... A onda dođu iznenađenja... Ne će li zar i moj lijepi Dugi Izbrežak biti jednom gorko iznenađenje i razočaranje?... Svojim sam ushitom za nj oduševio Anicu. Ali ja tražim, da i ona vjeruje: kako našem Izbrešku uopće nema zamjerke i prigovora!... Uvrijedio sam se, što je Anica jednom bezazleno opazila, da bi zgodno bilo, kad bi Izbrežak bio ipak nešto bliže gradu...

Zbog te objede — ja sam potvorio gospoju Vaničku, da ona sve zlo zlobno cijepi u dušu moje žene...»

Među olovne retke lajnotajpa utiskuju se olovne misli Milkove:

»Odvest ću ženu od Vanića, Kuštreba, Pavlina, od sviju partaja trokatnice i od sviju stanovnika grada — u tišinu Dugog Izbreška... Ali nije li ta hvaljena tišina također očajna osama? ... Ja ću, dakako, dolaziti u grad, u tiskaru, među ljude... a za Anicu sam jednostavno riješio, neka se bavi kućanstvom, i neka joj Ženska zadruga dade posao kući, pa da veze svoj ručni rad daleko od svakog živog stvora, sate i sate sama u osamljenoj, nijemoj kući. U samici, u kakve zatvaraju okorjele zločince...»

Naučnik diže iz lajnotajpa stupac izlivenih olovnih redaka, da ga otisne i ponese korekturu.

Milko žali što se ovako ne da odnijeti na ispravak olovna težina, koja je danas nalegla na nj.

»Anica se ne usuđuje preda mnom odati, kako se više ne veseli Dugom Izbrešku. Kako se čak pobojava... Ona možda i ne zna točno, što je čeka. Ali ona sluti... I otuda njezino neraspoloženje i zlovolja u posljednje vrijeme.»

I redom se u Milka javljaju zgode:

On je s dječaćkim ushitom dogotavljao papirnati modelić. I u najzanimljivijem času, kada je ta igračka trebala da zorno predoči: kakva će lijepa biti njihova kućica na Dugom Izbrešku... onda se Anica zagnjurila u krevet, okrenula se k zidu i dlanovima zapušila uši.

Ili ono, kad je kući donio troškovnik! Sav je gorio od uzbuđenja čitajući stavku po stavku. Pa kad je htio ženi protumačiti najvažnije: konačnu cijenu gradnji njihovog budućeg doma... onda je ona zapala u grčeviti plač i bijes!... Nije znao objasniti otkuda to. Nagadao je, da

mu je žena bolesna... Sada zna, da je to njezin prigušen strah pred odlaskom u pustu osamu.

Zbog toga Anica nije nimalo zabrinuta, što nema jamca za nužni zajam. Ona je od sinoć veselija no dosada. Jutros su joj sjale oči, kao da doživljava i da bi htjela reći nešto neobično veselo...

Naučnik je donio korekturu.

Na rubu dugačkoga papira naznačeno je koješta, što treba nanovo složiti. Jedan je redak posvema precrtan i do njega je korektor napisao grčko slovo: delta (to znači: deleatur, izostavil) i još veliki upitnik i opasku: — Otkuda je dolutao ovaj redak? U rukopisu ga nema!

Milko se gorko nasmiješio:

»Dolutao je iz moje duše...»

Taj redak je bio:

»Žalosno. Veoma žalosno...»

Međutim kod kuće Anica očekuje Milka s dva iznenađenja. S dva velika, golema iznenađenja!

Jedno, najveće, htjela mu je saopćiti još sinoć, pa jutros... ali nije našla prave riječi.

Ono drugo pridošlo je danas prije podne, dok je Milko bio u tiskari. Ovo će mu drugo lako reći!... A za ono prvo izmudrila je dražesno malo lukavstvo. Sama se veseli svojoj domišljatosti!

Nego malo se pobojava, ne će li ono drugo iznenađenje Milku biti veće od prvoga. To bi njoj bilo veoma žao.

Kad se napokon približuje vrijeme Milkovu povratku, Anica ne može više da miruje. Pogledava kroz prozor bezbroj puta. Trknula bi pred muža na ulicu, kad bi se na cesti moglo i smjelo to izreći.

A nesretnik se Milko vuče kući hodajući sve s noge na nogu. Gleda u tlo i ne diže pogleda, da vidi, kako mu Anica s prozora domahuje: neka požuri.

Na otvorenim vratima dočekuje Anica Milka, dok se on uspinje stubama, kao da nosi vreću ugljena. Najposlije ne može, da mu ne dovikne:

»Skočio bi u tri skoka, da znaš, čime te dočekujem!«

Milko gleda tako prestrašeno, da mu žena govori najbrže što može:

»Imamo z a j a m! Čitavi zajam, ne samo drugoga jamca! Gospoda Vanička je sama došla i nuda nam potrebni novac! Jeftinije nego u Zadrugi. Uz 8%. I dostaje joj jedan jamac (kum Đuka) i uknjižba na Dugi Izbrežak!«

Milko ne vjeruje, da dobro čuje. Pita nespretno:

»Otkuda Vanićima novac?«

»Svejedno! Imaju! Štedišni su, dugo žive i štede, pa imaju!«

»Koliko bi nam mogli uzajmiti?«

»Do dvadeset tisuća.«

»Pa to je divno!« veseli se sa shvaćanjem Milko i prekora sama sebe: »Ja u svijetu vidim sve ružnije i gore nego što je u zbilji... Podajem se tugovanju i očajavanju. A kad tamo: eto prijatna iznenađenja!... I upravo sam o gospođi Vanićki zlo i krivo sudio!...«

I kao što je ono prije Milko pretjerao razmatrajući neraspoloženja i zlovolje svoje žene, tako sada preuveličava plemenitost Vanića.

Ali ništa zato! Čemu da zna suhu i голу istinu? Čemu da sazna: kako su Vanići s manje plemenite ljubavi za bližnjega, a s više računske točnosti iznašli, da im je korisno i sigurno novac uložiti u gradnju kućice na Dugom Izbrešku. Korisno: jer 8% kamate ne bi dobili ni u kojoj banci. A u banke nemaju oni odavna nikakva povjerenja, pa su povadili sve uloške, čim su to mogli, i čuvaju novac kod kuće— a to ne nosi ništa. Sigurno je pozajmiti novac Milku

i Anici, jer će mladi ljudi dati i krvi ispod nokata, samo da isplate svoju kućicu do posljednje pare... Ako je pak ne isplate — imat će Vanići njihovu nekretnost, koja svagda vrijedi koliko uložnica banke, u kojoj se uloži zaleđuju i snizuju, da nigda ne znaš, na čemu si... Tako računajući Vanići daju zajam Milku i Anici: uz punu sigurnost, uz dobre kamate i povrh toga uz veliku zahvalnost dvoje mladih ljudi, koji će moći sagraditi sebi svoj vlastiti dom!

A sada dolazi ono iznenađenje, što ga je Anica smislila saopćiti svome mužu s dražesnom nježnošću.

I ona počinje:

»Milko!«

»Šta?«

»Sada, kad imamo siguran zajam — sada znamo, da ćemo sigurno moći graditi...«

»Dabome!« požuruje Milko.

»Zato sam ja u papirnatom modelu kućice nešto popravila...«

»Ispravila?«

»Nadopunila!«

Milko pun želje da vidi, podiže krovčić svoje igračke.

Motri i brzo opaža.

Uz desni krevet, onaj koji bi bio ženin, Anica je ulijepila nešto sićušno.

Kolijevku?

Kolijevčicu! Onakvu narodnu zipku, kojoj je na uzglavlju zapisano Ime Isusovo:

†
IHS

Milko s kolijevčice podiže pogled na svoju mladu ženu.

Ona je crvenija no onda, kada joj je priznao, da je voli i da će je zaprositi.

»Zaista, Anice moja?«

»Govorila sam jučer s kumom i ona veli: —
Sasvim sigurno!«

Milku se zalijevaju oči. Smije se:

»Onda mi ne ćeš biti sama u našoj kućici!«

I muž grli ženu zagrljajem nepoznate dosele,
nove sreće.

U zagrljaju se Milko i Anica spuštaju na koljena i kleče na tlima.

Da netko nenadano otvori vrata, mislio bi, da su sašli s uma. Da su dobili glavni lutrijski zgođitak. Ili milijunsku baštinu iz Amerike.

Klečanje i zagrljaj traju. I u zagrljaju se oni pomalo ljuljaju.

Tako će Milko ljuljuškati svoju kćerkicu.

Anica vjeruje, da će joj sinčić biti sasvim nalik na Milka — samo malen, maljušan, pa će ga moći nosati na rukama!

KAO U SNU

Da to nije samo san... jedva mogu Anica i Milko pravo vjerovati. Tako se sve brzo zbilo.

Još su se djetinje veselili, kako će zapasti snijeg, debeo i mekan, pa će se saonicama odvesti na svoj Dugi Izbrežak. (Ne mogu valjda tražiti od graditelja, iako je Milkov znanac, da klipše pješice s njima.) A vožnja saonicama uz zveckanje zvončića bit će kao da lebde.

Kad ono umjesto snijega i zime — svanulo vrijeme, kao da je pred vratima Uskrs ili Đurđevo, a ne Božić! Magle se digle; nebo razvedrilo; zimsko sunce stiglo da otopi mraz s trave, inje s drveća i poledicu s puteva.

Graditelj je pitao stvarno:

»Možete li novac, odnosno kredit, dobiti dovoljno brzo?«

»Sutra, ako treba!« (Vanići su rekli baš: — Sutra, ako treba!)

»Onda ne časite ni časa! Iskoristite ovo lijepo zimsko vrijeme. Sad su zidari bez posla, pa će ovakvu malu kućicu graditi rado, i jeftino... Dignut ćemo brzo zidove i pokriti ih krovom, neka se kućica vjetri i suši. A u najranije proljeće možemo dovršiti, bila i kiša. Lako je raditi pod krovom!«

I s jednoga ponedjeljka na drugu subotu (brže no što je Milko slijepio svoj modelić od ljepenke i papira) zidari su položili cementni temelj i podigli zid, tesari složili krovšte, pokrivači pokrili krov crijepom.

Toliko su se svi žurili, da nisu čekali ni glihe. Pribili su, istina, grmić borovice na vrh krova — ali su molili, neka im umjesto glihe dadnu nešto u novcu... i oni su subotnjim popodnevnim vlakovima pošli svojim domovima.

Anica i Milko idu iz grada pješice i sami: da vide k r o v.

Kum Đuka nešto se nahladio, pa je jutros teško došao i u tiskaru. Sada se doma znoji pod šarenom tuhicom, popivši tričetvrt litre vrućega kuhanog vina... Vaniće se nisu usudili pozvati na tako »daleki put«... Drugih pravih znanaca u gradu i nemaju... A pravo reći: Anica i Milko sami dvoume (svaki za se!), hoće li na Dugom Izbrešku ugledati kućicu pod krovom?

Na posljednjem zavoju i uzbrdici Anica trčiti (Toliko je željna znati!)

I plješće dlanovima i cikće:

»Kao kućica Ivice i Marice!«

Crvena, neožbukana kućica s još crvenijim krovom, stoji između dva rašljasta stabla: među starom marelicom i trešnjom.

Zimsko sunce obasjava novu kućicu i njene se boje crvene kao za inat sivosmeđoj prozebnoj tratini, indigo-tamnoj gori i bljedičastom, hladnom nebu.

Milko su i Anica začarani.

Stoje. Gledaju. Ne miču se.

Onda?

Kao djeca (kao Ivice i Marica) Milko prihvata Anicu za ruku i vodi je tiho, gotovo po prstima do kućice.

Ona nije od slastica, ali je njima slada, no da je od licitara, slatkiša i šećera.

Prozorski su otvori obijeni daskama. Vrata su slupana na brzu ruku, tek da zatvore ulaz.

Milko ih uklanja.

I po prvi put ulaze Anica i Milko p o d s v o j k r o v, u svoj budući dom!

Ničega tu još nema. Baš ničega!

Ni poda; ni stropa; ni žbuke na stijenama.

Ali oni gledaju i vide već sve! Upravo sve!

Čak i kolijevčicu uz desni krevet videli!

A Milku je drago, on je sretan, što mu Anica u kući ne će biti sama i osamljena. Jer on ne samo da v i d i kolijevčicu, on također č u j e, kako kućicom odzvanja srebren glasić:

»Mama! Mama! Mama!«

Milko i Anica ne znadu, dakako, riječi Obrednika, ali oni osjećaju svom dušom molitvu blagoslova:

»Blagoslovi, Gospodine Bože svemoguću, ovu kuću, da bude u njoj zdravlje, čistoća, pobjeda, krepost, poniznost, dobrota i blagost...«

»Budi svagda hvaljen Isus i Marija!« zvonu jasni dječjački glas, i dva živa oka proviruju kroz otvor ulaza u kuću: »I da je u ovoj kući sve zdravo i veselo, tusto i debelo!«

»Da Bog da!« veseli se Anica dobroj želji, a Milko dariva maloga čestitača deset-dinarkom.

»Mene su prvog poslali!« brblja mališan: »Jer sam m l a d o m u š k o! Drugi idu za mnom...«

»Tko drugi?«

»S u s j e d i!«

Anica se zabrinjuje i šapće mužu:

»A mi nemamo ničega da im ponudimo?«

»Šteta što nismo ponijeli...«

»Šteta i sramota!«

Ali po drevnome običaju kraja — susjedi koji dolaze sami donose svaki p o n e š t o. (Zna se: koliko se mladi gospodari istroše s gradnjom!)

Seljak, koji je pokosio otavu, donosi čuturu vina. Mucava kravarica grudu sira. Staračac s osam pura (sada ih ima još samo tri!) nosi u rogožaru mesa, kruha i luka. I drugi susjedi i susjede dolaze svaki s p o n e č i m.

Ovako se dočekuju i primaju među se novi susjedi!

»Dao Bog dobro susjedstvo!« izgovara svatko potegnuvši iz čuture.

Nema časa. Svi piju iz iste čuture. Samo malo oturu grlce dlanom... To nije sasvim higijenski, ali je dokazom, kako se čovjek ne gadi na čovjeka, i kako su svi susjedi jedna prijateljska zajednica.

»Dao Bog dobro susjedstvo!«

»Da Bog da!«

DOSTA!

Poštovana čitateljice! Dragi čitatelju (ako takav postoji?)!

Rasripovijedao sam se i razvezao naširoko, pa bih mogao pričati bez kraja i konca... jer (priznajem iskreno) ovoj pripovijesti ne znam završetka... Anica i Milko još žive!... I oni svojim životom nižu ovakva poglavlja sve jedno na drugo. (Kako su znatno mlađi od mene, ja ne ću ni dočekati završnih poglavlja njihove životne priče.)

A već sam iz današnjih rječnika povadio i iscrpio sve riječi, kojima se opisuje: lijepo i veselo... Čime ću dakle dalje opisati: kako su Milko i Anica dovršili svoju kućicu na Dugom Izbrešku; kako su se uselili u nju; blagoslovili je; dobili sustanare — najprije kćerkicu, pa sinčića (a još su mlađi!)...

Dražesna je pojedinost: kako Milko subotom, kad odvoji od plaće ono nužno za život i otplatu kuće, kako on ne može odoljeti, da ne bi svagda kupio i donio kući nešto manje potrebno. Na primjer, staklenu ogrlicu ženi (kakve onaj sirotan prodaje ulicom); ružičaste ili modre vunene rukavičice za djecu; sličicu za sobu; ili gomolj georgine u cvjetnjak...

Ali rečeno mi je (što uviđam i sam), da u ovoj cijeloj mojoj pripovijesti nema nikakvoga zapleta ili napetije radnje.

»Ono, kada onaj susjed nepovlasno pokosi otavu, činilo se, da će doći od kakvog takvog sukoba i parnice... Pa ništa!«

»Ili da će gospoda Vanička zakuhati nešto među mladim bračnim drugovima?... Pa opet ništa!«

»Pisac s malo mašte, mogao bi izmisliti nešto zanimljivije s onom ulagačicom, koja se svako predvečerje iskukuljuje u šarenu lepiricu... Anica je već na nju bila ljubomorna. Milko se tihom sućuti zauzeo za djevojku... A u trećem poglavlju ta ulagačica naprosto nestaje!«

?

Šta da reknem u samoobranu?

Ne znam.

Molim tek, kao olakšavajuću okolnost:

Ovu sam pripovijest napisao na jednom istinitom izbrešku i među ljudima, koji žive u tako zvanim »divljim kućama«, a one su uistinu najpitomije.

Pukim slučajem nisam onamo čitavi mjesec dana dobivao nikakvih novina, pa sam smetnuo s uma: razne bračne tragedije, preljube, prevare, samoubijstva...

Povjerovao sam čak (naivno?), da mnogi ljudi (o kojima nigda ne pišu novine!) žive ipak još i dana današnjega pošteno i kršćanski, i da oni u tihim zakutcima svojih majušnih domova proživljavaju — časove sitne sreće!

O PISCU OVOG ROMANA

DR VELIMIR DEŽELIĆ, SIN, prvak je novijega hrvatskog katoličkog romana. Kad je god. 1927. osvanuo njegov prvi roman »Sofiju odabra«, pobudio je opću pažnju i stekao takvo priznanje, da je iza toga izdan još i u slovenskom prijevodu (preveo Lojze Golobič) u Celju i u ukrajinskom prijevodu (preveo Mihajlo Firak) u Lavovu. Drugi njegov roman »Sedam puta udarani« izašao je god. 1928. te s onim prvim zastupa hagiografski historijski roman u novijoj hrvatskoj književnosti. Treći roman »Feminist« (1930.) zbiva se u nedavnoj prošlosti, a četvrti »Sitna sreća« (1938.) u sadašnjosti.

Osim na polju romana dr. Deželić je snažna pojava i na polju hrvatske dramske književnosti, gdje se istakao osobito obnovom starih skazanja. »Žrtva Abrahama« (1923.) po Mavri Vetranoviću doživjela je kod prvih izvedaba golem uspjeh. Slijede »Zgode iz života sv. Pafnucija« (1924.) po Marku Maruliću, zatim »Majka Božja od Kamenitih vrata« (1931.), »Na Trškom Vrh« (1933.), »Muka Spasitelja našega« (1934.), »Hrvatska od Kristuševoga narodenja popevka« (1937.) i »Sveti Lovrinac« (1937.). Od njega je i dječja gluma »Nikolinje maloga Viga« (1931.), zatim »Narodna godina« (1926.) i »Kolede« (1937.), obradba hrvatskih narodnih običaja (izašlo u knjizi u izdanju Društva sv. Jeronima). Deželićeva su i libreta za Široline opere »Citara i bubanj« (1930.), »Grabancijaš« (1935.) i »Mladi gospodin« po Šenoi (1937.) te za oratorije »Žrtva Abrahamova« (1924.), »Spomeni život sv. Ćirila i Metodija« (1927.), »Posljednja pričest sv. Jeronima« (1928.) i »Seljak« (1931.), a i za kantatu »Legenda o malom Isusu« (1929.). Njegove dječje pjesme »Abeceda za naša čeda« uglazbio je također dr. B. Širola te su izašle god. 1934.

I kao socijalni je pisac dr. Deželić stvorio nekoliko knjiga. To je »Socijalno pitanje« (1926.), »Obrana socijalnog poretka« (1934.) s drom Stj. Bakšićem i »Crveno selo« (1935.).

Dr. Velimir Deželić, sin, rodio se 28. svibnja 1888. u Beču kao sin pjesnika i pisca historijskih romanâ dra Velimira Deželića st. Ovaj roman izlazi dakle o 50. godišnjici njegova života, kojom prilikom se pokazalo, da dr. Velimir Deželić, sin, uživa opće priznanje za svoj veliki književni i kulturni rad i da je njegovo ime neizbrisivo zapisano u hrvatskoj književnosti. Dr. J. A.

Velimir Deželić
Milica

VELIMIR DEŽELIĆ, SIN:
SITNA SREĆA
IZDANJE KNJIŽNICE
DOBRIH ROMANA
20. KOLO – KNJIGA 80.
JERONIMSKA KNJIGA
PET STOTINA
ČETRDESET SEDMA
TISAK ZAKLADE TISKARE
NARODNIH NOVINA
U ZAGREBU 1938.

Lucas

lieo!

